

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1882. Andra Kammaren. N:o 32.

Onsdagen den 29 Mars.

Kl. 9 e. m.

§ 1.

Fortsattes öfverläggningen angående punkten 29 i Stats-Utskottets Utlåtande N:o 14 a), angående regleringen af utgifterna under riksstatens Åttonde hufvudtitel.

*Ang. tillfällig
löneförbättring
åt provinsial-
läkare.*

Ordet lemnades, enligt förut skedd anteckning, till

(Forts.)

Herr C. A. Larsson, som yttrade: Jag bekänner, att det är otacksamt att uppträda mot ett par talare, som nu lysa genom sin frånvaro, hvilket jag icke hade väntat, efter det stora språk de förde på förmiddagen. De borde väl, då de hörde att jag begärde ordet, kunnat tro, att jag åtminstone i någon mån skulle upptaga deras yttranden till besvarande. Det kan ingen människa hjälpa, att de äro frånvarande; jag kommer så mycket lättare ifrån dem. Då jag emellertid just nu ser den ene af de båda åsyftade talarne anlända, skall jag bedja att få med några ord vidröra ett och annat af hans på förmiddagen afgifna yttrande.

De variationer, som man på förmiddagen fick höra i denna Kammare, äro en upprinnelse från det tema, som spelades i Första Kammaren förlidna år. Man uppbjöd då hela sin förmåga att stämpla den nuvarande ecklesiastikministern såsom den der vore så njugg, att han icke ville föreslå något större anslag. Ecklesiastikministern har därför icke vågat underlåta att ställa sig erkebiskopens stränga bud till efter rättelse, utan har nu varit nödsakad att komma med så mycket på en gång, att han i denna Kammare fått slita oundt äfven för det. De stränge herrarne hafva tagit Stats-Utskottet och dermed slagit ecklesiastikministern. Jag förstår icke, hvad de hafva för mening med sina långa tal; hvartill det tjenar att skjuta bort så mycket krut på döda hökar, är mer än jag begriper. De hafva dessutom icke sjelfva sökt åstadkomma någon förändring uti ifrågavarande fall; de hafva ju icke väckt någon motion om löne-

*Ang. tillfällig
löneförbättring
åt provinsial-
läkare.*

(Forts.)

förbättring för provinsialläkarne. De vilja icke afslå hvad regeringen föreslagit och Stats-Utskottet tillstyrkt. Icke heller vilja de bifalla Utskottets förslag! Hvad vilja de då? För min del tycker jag, att det nästan gränsar till — jag törs icke en gång säga hvad jag tänker. Att föra ett sådant språk mot en sådan regering och mot ett sådant Stats-Utskott, som väl är det bästa Utskott man kan önska sig! Dessa herrar hafva en mycket styf teori, men sakna deremot all praktik. De hafva icke det ringaste begrepp om, huru det går till på landet med provinsialläkarnes tienstgöring. Provinsialläkarne behöfva ju icke ens gå ur stugan utan att få betaldt efter stora räkningar för hvad de göra, äfven om de af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande beordras att obducera en sjelfspilling eller undersöka någon hotande epidemi eller hvad i öfrigt kan förekomma i orten; och gå de till en enskild person, taga de hederligt betaldt derfor, hvarförutom den enskilde alltid får bestå dem skjuts. De flesta af de sjuka få dock ligga och dö, derfor att de icke hafva så mycket penningar, att de kunna godtgöra provinsialläkaren hans långa räkning, när han varit och botat dem. Huru skall man vid sådant förhållande kunna begära, att man skall anslå så höga löner till provinsialläkarne att de kunna lägga sig helt och hållet på latbänken och må bra endast af sin lön. Anse herrarne att detta är sättet att åstadkomma bildade läkare, som hålla en så pass billig taxa, att äfven vanliga människor kunna betjena sig af dem? Kunna vi icke vänta, att deras höga taxa äfven derefter skall förbjuda åtminstone de fattige att vända sig till dem; och dock veta vi, att dessa utgöra flertalet af befolkningen. Då läkarne således utan en löneförbättring kunna förtjena så mycket penningar, hvarför skall man då genom en sådan föranleda, att det blifver omöjligt för den mindre bemedlade att anlita dem. Huru var det förr? Då hade de nästan ingenting i lön, men ändå var det många sökande, när det var fråga om att tillsätta en provinsialläkareplats. Det kan väl hända, att i Norrland, der det finnes stora distrikt, samt resorna äro svåra, de icke gerna vilja stanna kvar på sina platser, men då är det ju godt att hafva dessa 20,000 kronor, som här äro föreslagna, att sticka för sådane läkare, hvilka hafva svårskötta distrikt med mindre inkomster. Det är den största välmening af regeringen att föreslå Riksdagen att bevilja detta anslag; och ändå sätter man sig så strängt emot ett anslag, som är så nyttigt och nödvändigt.

Vidare yttrades, att provinsialläkarne dö så fort. Jag vet icke, om jag skall tro det. Åtminstone hafva vi i Linköping tvenne läkare, som nu äro närmare 80 år och hafva haft pension i flera år. Den ene af dem heter Hvitfeldt och den andre Onkel Adam.

En talare yttrade vidare, att det vore konkurrensen, som förstörde provinsialläkarne. Men om en provinsialläkare lider af konkurrensen i trakten af en större stad såsom här, och i granskapet här omkring, så tvingar honom ingen att längre förblifva provinsialläkare, utan han kan taga afsked och derefter konkurrera med andra

bäst han kan. Hundratals andra vilja hafva den plats han lemnat. Således kan man icke åberopa sig på det skälet. Det är allenast sökt och fingeradt. Jag kan icke förstå, hvarför man håller ett sådant väsen för denna sak. Orsaken härtill torde icke kunna vara någon annan än den, att man vill visa sin animositet emot de styrande, som framkommit med den här föreliggande Kongl. propositionen. Ty icke kunna de väl vara onda på Stats-Utskottet. Stats-Utskottet gör hvad det kan, och förordar det icke för stora anslag, icke kan man beskylla det för att vara allt för njuggt i sådant afseende.

Den andre af de talare, hvilka jag ville bemöta, är nu, såsom jag ser, äfven tillstädes. Jag har visserligen redan sagt, hvad jag hade att säga; men jag vill ytterligare för hans del upprepa något deraf. Det var egentligen han, som beklagade sig öfver konkurrensen, och att andre läkare i städerna åto upp förtjensten för provinsialläkarne och hindrade dem att förvärfva några större inkomster på enskild praktik. Jag yttrade nyss, att det icke är någon som tvingar en person att vara provinsialläkare, ty vilja desse konkurrera med läkarne i städerna, så kunna de taga afsked och bosätta sig der. Det är i min tanke intet som är så farligt som att gifva dem höga löner, ty då göra de intet, och folket får ligga och dö. Hafva de deremot måttliga löner, så tvingas de att söka enskild förtjenst och begära då icke heller en så dyr ersättning, att de icke kunna anlitas af äfven fattigt folk.

Herr Axel Key vill hvarken rösta för bifall eller afslag å Utskottets hemställan. Hvad vill då Herr Key? Det finnes ju ingen medelväg; ty att lägga punkten till handlingarne går väl ej för sig. Antingen skola provinsialläkarne få dessa 20,000 kronor eller också icke, och jag tror att, om herrarne så pretendera, det skall kunna gå ganska lätt att få afslag å det ifrågavarande anslaget. Men det önskar man naturligtvis icke heller. Jag tror därför det vara skäl att så snart som möjligt avsluta denna allt för vidlyftiga diskussion, som icke gäller annat än påfvens skägg, och helt enkelt bifalla, hvad Utskottet föreslagit. Hade herrarne någon motion att stödja sig på och deri yrkade beviljande af en årlig lön för provinsialläkarne å t. ex. 5,000 kronor, då kunde derom vara något att tala. Men nu kan ju intet annat ifrågakomma än bifall till eller afslag å Utskottets hemställan.

Herr Danielson: Jag har begärt ordet för att få till protokollet antecknad min protest emot de yttranden, som fälts af Herr Axel Key på stockholmsbänken. Han skildrade, såsom jag tror, provinsialläkarnes ställning i allt för starka färger; och jag föreställer mig, att anledningen dertill väsentligen varit obekantskap med förhållandena på landet. Jag förstår ganska väl, hvad Herr Key och flere med honom vilja i denna fråga. De vilja, att regeringen skall till Riksdagen framkomma med samma förslag till löneförbättring, som provinsialläkarne sjelfve ingifvit till Kongl. Maj:t.

Ang. tillfällig
löneförbättring
åt provinsial-
läkare.
(Forts.)

Ang. tillfällig
löneförbättring
åt provinsial-
läkare.
(Forts.)

Detta är deras innersta tanke, och därför att regeringen icke velat efterkomma provinsialläkarnes framställning, får regeringen nu upp-
bära klander. Men jag frågar, om icke det omnämnda förslaget är
högst märkvärdigt och om det icke skulle vara första gången man
här i Kammaren skulle öfverlägga om en fråga så beskaffad som
den, nemligen att, på samma gång man skulle för provinsialläkarne
begära en högst väsentlig förhöjning i deras ordinarie lön, tillika
yrkade att de efter endast 25 tjensteår skulle få *hela* lönen i pen-
sion. Herr Key har yttrat att man vid denna fråga borde taga
hänsyn till förhållandena i Norge. Jag såg här om dagen i tid-
ningarne en stark jeremiad från Norge öfver att man der icke har
någon pensioneringsstat för tjenstemän, utan att tjenstemännen der
få nöja sig med den, såsom Herr Jaabæk uttryckte sig, »nådelön»,
stortinget kan vilja gifva dem. Här hafva vi deremot en vidlyftig
pensioneringsstat; men vill Herr Key föreslå, att vi i det fallet skola
följa Norges exempel och indraga denna, är jag ett sådant hans för-
slag högst bevägen. Jag hemställer emellertid, huruvida det finnes
skäl att inlägga en så allvarlig gensaga till protokollet, som här
skett, för att derigenom söka tvinga regeringen att framkomma
med ett dylikt löne- och pensioneringsförslag. Det är för att pro-
testera häremot jag nu yttrat mig, och jag hoppas, att denna fråga
på åtminstone tio år icke skall återkomma. Ty, såsom flere talare
här före mig hafva uttalat, ingen nöd står för dörren, ingen fara
är å färde. Äro provinsialläkarne verksamme och tillmötesgående,
sakna de icke praktik. Men om så är att de äro fränstötande och
otillgänglige för den hjälpsökande allmänheten, då vänder den sig
till andre praktiserande läkare, och då äro ju läkarne sjelfve orsaken
till sin ringa praktik. Jag ber vidare få tillägga, att jag anser
högst märkvärdigt det förslag, vi här i dag förut lyssnat till, nem-
ligen att provinsialläkare-instruktionen skulle ändras derhän, att det
stadgandet deri borttages, som bestämmer att provinsialläkarne äro
af sin tjenstepligt förbundne att biträda den enskilda sjukvården,
och jag får säga, att om detta stadgande borttoges, skulle jag anse
detsamma lika med, att hela provinsialläkare-institutionen vore förfe-
lad, ty allmogen anser största värdet af provinsialläkarens befattning
ligga deri att han är skyldig biträda den enskilde, när nöd och fara
är å färde. Jag hoppas därför, att regeringen icke måtte taga i
betraktande alla dessa jeremiader, som Herrar Hedin och Key utta-
lat, och vill på samma gång hembära regeringen min tacksamhet
för att den stannat vid det förslag som föreligger. Jag tror för
min del, att hvad som här är föreslaget är allt hvad som behöfves,
och jag skall med min röst bidraga till bifall till Utskottets förslag,
på samma gång jag ännu en gång uttalar den förhoppning, att frå-
gan om en löneroglering icke snart skall återkomma. Det är ett
märkvärdigt förhållande, att så snart tjenstemännen tro sig hafva
skäl att begära förhöjda löner, slå de sig tillsammans i kottier,
vända sig till pressen och genom tidningsartiklar och ströskrifter

bearbeta sinnena inom Riksdagen, för att få fram sina önskningsar, och på detta sätt fortsätta de år för år, från den ena riksdagen till den andra. Vi hafva visserligen årliga riksdagar, men hvad hafva desamma uträttat? Jo, stort ingenting annat än förhöjt tjenstemännens löner; och detta har skett i så hög grad, att lönerna nu uppgå till, enligt hvad i fjor visades, 20 millioner högre belopp än för tio à femton år sedan. Detta är ungefär allt, hvad de senaste Riksdagarne uträttat. Man ser, att är det fråga om ändring af den kommunala rösträtten, eller om vatten- och brödstraffets afskaffande med mera dylikt, då säger Riksdagen: nej. Men är det fråga om löneförhöjningar, då är flertalet med derom. Jag skall ej yttra vidare, utan endast yrka bifall till hvad Stats-Utskottet här föreslagit.

Ang. tillfällig
löneförbättring
åt provinsial-
läkare.
(Forts.)

I detta yttrande förenade sig Herr *J. Andersson* i Baltorp.

Herr Lyth: Jag skall icke mycket förlänga denna diskussion, som redan blifvit allt för lång och delvis äfven för varm, men jag ber dock att, äfven med fara att hysa andra åsigtter än de begge siste ärade talarne, få uttrycka min mening i detta fall.

Jag anser, att diskussionen i dag i detta ämne klart och tydligt ådagalagt, hvad som förut redan var känt af dem, hvilka ega någon närmare kännedom om förhållandena, att nemlingen provinsialläkarnes lönevilkor äro allt för små och otillräckliga i förhållande till den långa och dryga studietiden och med afseende fäst på det svåra, kropps- och själsansträngande arbetet samt den korta förvärfstiden. Jag tror dock icke därför, att deras löner böra synnerligen mycket höjas, utan tvärtom att dessa 20,000 kronor, som här föreslås att öfverlemnna till regeringens disposition för att utgå såsom understöd åt de provinsialläkare, som deraf äro mest i behof, äro tillräckliga, om de väl användas. Dock vill jag härvid uttala den förhoppning, att den frågan, som jag för min del anser såsom den i detta fall viktigaste, icke måtte härmed vara undanskjuten, nemligen frågan om förhöjda pensioner åt provinsialläkarne. Denna fråga anser jag vara den mest behjertansvärda af alla i förevarande hänseende. Jag tror, såsom jag redan nämnt, att en provinsialläkare, som med allvar och nit omfattar sitt kall, i allmänhet kan ganska väl försörja sig och till och med möjligen amortera något af sin skuld, men jag anser det omöjligt för honom att under den korta förvärfstid, som står honom till buds, kunna samla något för den tid, då hans krafter aftaga och ålderdomen möter.

På samma gång jag icke har något emot Stats-Utskottets nu föreliggande förslag, har jag dock velat till protokollet uttala, att det i min tanke ligger stor vikt uppå, att provinsialläkarnes pensionsfråga så snart som möjligt kommer att på ett ändamålsenligt sätt afgöras.

Herr *Bokström* instämde med Herr Lyth.

Ang. tillfällig
löneförbättring
åt provinsial-
läkare.
(Forts.)

Herr Abr. Rundbäck: Det är visserligen sant, hvad Herr Carl Anders Larsson nyss sagt, att man här så att säga talat om påfvens skägg, men jag tror emellertid, att innersta grunden till denna långa och delvis ganska varma debatt är den misstanken, som på ena sidan uppstått, att det ifrågavarande anslaget på 20,000 kronor har till syfte att undanskjuta en allmän, på rättvisa och billighet grundad reglering af provinsialläkarnes löne- och pensionsförhållanden. Jag vill lemna å sido, huruvida man kan finna anledning till en sådan misstanke i Kongl. Maj:ts proposition eller i Stats-Utskottets betänkande, men jag kan dock finna det ganska förklarligt att provinsialläkarne lätt kunnat fatta en sådan misstanke, då de dels med otålighet länge väntat förgäfves att få lönefrågan behandlad af Riksdagen och dels med missmod måste se, att regeringen till innevarande Riksdag blott framkommit med nu föreliggande förslag. För min del hyser jag icke någon dylik misstanke; tvärtom har jag af Kongl. Maj:ts proposition fått det intryck, att enda anledningen, hvarför Kongl. Maj:t nu icke framlagt något förslag till allmän löne- och pensionsstat för provinsialläkarne, vore den, att Kongl. Maj:t för närvarande icke kände vidden och beskaffenheten af provinsialläkarnes blifvande ställning och skyldigheter gent emot staten, särskildt med afseende på den i dag ofta omordade allmänna helsovården. Jag har tyckt mig finna, eller rättare läst mellan raderna, att så snart Kongl. Maj:t fått detta klart för sig och dessa omständigheter blifvit fullt utredda, är det Kongl. Maj:ts mening att framkomma med förslag i ämnet, och då jag anser provinsialläkarnes anspråk i flera afseenden hafva skäl för sig, och då jag hyser det förtroende för både regering och Riksdag, att ingendera vill lemna skäliga anspråk opåaktade, har jag deri funnit ett ytterligare stöd för min uppfattning af denna sak, och i enlighet härmed anser jag dessa 20,000 kronor endast vara att betrakta såsom ett förskott, lemnadt till de mest vanlottade provinsialläkarne, till dess en fullständig reglering hinner komma till stånd. Jag kommer därför att lemna mitt bifall till Utskottets förslag under erkännande, att Utskottet icke kunnat göra bättre än det har gjort. Jag vill dock tillägga, att, om jag hade den fasta tro, att man skulle, såsom en ärad talare här nyss antydde, vilja begagna detta anslag såsom en förevändning att för längre tid undanskjuta frågan om reglering af provinsialläkarnes löne- och pensionsförhållanden, så skulle jag med godt samvete rösta nej, ty under sådana förhållanden anser jag att ett bifall skulle mera skada än gagna icke blott provinsialläkarnes utan äfven det allmännas intresse.

På grund af hvad jag yttrat yrkar jag således bifall till Utskottets hemställan.

Herr Markstedt: Herr Talman! Mine Herrar! Då jag begärde ordet, var det visst icke i afsigt att framkomma med någon ny sats eller några nya skäl för den ena eller den andra delen af

denna fråga. Jag gjorde det egentligen för att instämna med de aktade talarena på stockholmsbänken, hvilka med sådan glans i Kammaren framhållit provinsialläkarnes sak och hvilka jag särskildt håller räkning derför.

*Ang. tillfällig
löneförbättring
åt provinsial-
läkare.*

(Forts.)

För min del kan jag dock icke finna, att frågan om dessa läkare blifvit behandlad på ett tillbörligt sätt, ty de hade verkligen att fordra en bättre behandling än som hittills kommit dem till del. Under de dagar, jag varit ledig från riksdagsgörömlen i Kammaren, har jag tagit del af 1878 års förhandlingar rörande den löneoglering för provinsialläkarne, som då egde rum; och jag har deri med nöje funnit, att vid nämnda riksdag här i Kammaren uppträdde män, som yrkade på högre aflöning åt ifrågavarande läkare. Vidare har jag genomgått förra årets Stats-Utskotts utlåtanden rörande Herr Hedins motion, och de yttranden, som då fäldes här i denna Kammarare; och jag måste tillstå, att jag, efter en jemförelse mellan alla dessa utlåtanden och yttranden, kommit till den slutsatsen, att desamma genomgås af en högst egendomlig och nymodern tanke. Det vill synas, som om Utskottet, så väl i fjor som i år, äfvensom de fleste talare, som i fjor yttrade sig mot Herr Hedins motion, skulle vara af den åsigt, att det icke vore väl, om en provinsialläkare hade större inkomster än en annan. Jag tror icke, att jag misstager mig häri, ty afsigten tyckes nu vara att afsätta en kassa. hvaraf de provinsialläkare, som hafva de minsta extra inkomsterna, skulle hafva sin beskärda del, men hvaraf de, som hade en större praktik, icke kunde hafva samma fördel. Detta går icke så litet i en socialistisk rigtning. Jag vill visserligen icke dermed påstå, att det här i Kammaren skulle finnas någon socialist, men det är i alla fall, om ock ofrivilligt, en socialistisk åsigt, hvarifrån Stats-Utskottet utgått, då det nemligen vill gifva provinsialläkarne en mindre lön och att sedan de, som hafva en större praktik, skola deltaga i sammanskjutandet af en kassa till hjälp åt dem, hvilka hafva en mindre praktik. Jag tror icke, att man kan bestrida, det ofvau nämnda förhandlingar genomgås af en socialistisk tendens, och det är för mig alldeles obegripligt, att Riksdagens enskilde ledamöter och Stats-Utskottet kunnat inlåta sig på sådana funderingar. Då det gälde omregleringen af landtstatstjenstemännens löner, var det icke fråga om sådana teorier; då hörde man ej talas om att förhållandena voro olika i olika delar af landet, och för min del måste jag verkligen beklaga att denna skilnad först nu blifvit uppdagad, och att följderna deraf i främsta rummet skolat drabba provinsialläkarne. De äro dock en klass af våra embetsmän, om jag så får kalla dem, som gjort sig förtjent af ett bättre bemötande, än som från Riksdagens sida kommit dem till del; provinsialläkarne utgöra dock den klass bland embetsmänen, som, så vidt jag vet, har ibland de vidlyftigaste och följaktligen dyrbaraste studier, och derfor kan jag icke gå in på de åsichter. Stats-Utskottet uttalat vare sig i fjor eller i år.

Ang. tillfällig
löneförbättring
åt provinsial-
läkare.
(Forts.)

En af de talare, som i fjor uppträdde i denna fråga, förnekade rent ut, att provinsialläkarne voro statens tjenstemän. Han yttrade: »Jag tror att detta är en ganska billig fordran, ty vi veta, att provinsialläkarens verksamhet i statens tjenst är högst obetydlig.» Jag frågar: har detta verkligen kunnat vara hans mening? Så vidt jag har lärt känna provinsialläkarnes skyldigheter i deras distrikt, hafva de att sörja för först och främst tillsynen öfver barnmorskor, vaccinatörer och apotekare; vidare hafva de skyldighet att inställa sig på hvilken anmälan som helst af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande eller domhafvande i vissa rättegångssaker för att afgifva sitt utlåtande. Slutligen äro de på grund af den för dem utfärdade instruktionen skyldige att infinna sig på kallelse af hvilken enskild person som helst för att gifva råd och skrifva recept i alla möjliga slags sjukdomar. Hvilken annan tjensteman har väl en sådan instruktion öfver sig som provinsialläkaren? Ingen enda timme på dygnet hela året igenom är han befriad från tjenstgöring; han har skyldighet att hvilken timme som helst stå till statens eller den enskildes tjenst, och jag vågar därför påstå, att det icke finnes någon tjensteman i vårt land, som är så kringskuren af reglementen och instruktioner som just provinsialläkaren.

Jag hade egentligen icke tänkt att orda vidlyftigt i denna sak, men måste dock nu anhålla att ytterligare för några minuter få taga Kammarens tid i anspråk.

Förra året uppträdde här en talare och yrkade afslag å en motion af Herr Hedin i förevarande ämne, som då var under behandling, samt sökte anföra en del bevis för detta sitt yrkande, men den motivering han framstälde för sitt afslagsyrkande har för mig utgjort just skäl för bifall till motionen. Han yttrade bland annat: »Jag vet åtminstone i södra Sverige mer än ett ställe, der jemte provinsialläkaren hafva bosatt sig två, tre, ja ända till fyra praktiserande läkare på endast ett afstånd af 1 à 1½ mil från provinsialläkaren, och hvilka konkurrera med honom.» Jag vill då fråga, huru det går med den enskilda praktiken, till hvilken man hänvisar provinsialläkaren — Stats-Utskottet har åtminstone vetat det. Framgår det icke alldeles tydligt af det nyss anförda, att der det finnes någon stor praktik, så slå sig andra enskilde läkare ned och liksom cernerar denne provinsialläkare? Det synes mig klart, att i detta fall provinsialläkaren blir hänvisad nästan uteslutande till fattigpraktiken, och så går det också till i min hembygd. Jag har mig icke bekant någon enda stad, der det icke finnes någon sjukvårdsanstalt, för hvilken särskild läkare skall finnas, och i dessa städer, der en sådan sjukvårdsanstalt finnes, hafva alltid desse läkare den förnämsta praktiken, ty de äro alltjemt till hands, och det gör, att de personer, som uppgöra årsackord med läkaren, vända sig till desse läkare, som de dagligen kunna träffa, hellre än till provinsialläkaren. Och hvad återstår då för provinsialläkaren? Jo! för honom återstår ingenting annat än att på första kallelse begifva

sig ut långt på landsbygden, hvarifrån han sedan i de flesta fall icke får återföra hem någon annan likvid än möjligen en smittosam sjukdom, hvarigenom han sjelf eller det käraste han eger, hustru och barn, nedlägges på sjukbädden och invigas åt döden; i många fall åtminstone är detta hans enda lön för mödan.

Jag vill derfor till Herr Chefen för Ecklesiastikdepartementet framställa en vördsam anhållan, att han ville till nästa års Riksdag framlägga ett förslag till en bättre lönereglering för provinsialläkarna.

För närvarande har jag icke något vidare att i denna sak yttra.

Herr N. Nilsson i Vrängebol: Jag har begärt ordet för att med ett exempel från min hembygd belysa ifrågavarande förhållanden.

För omkring ett tjugotal af år sedan fann man det derstädes önskligt och fördelaktigt att hafva tillgång till en provinsialläkare i trakten och gick derfor i författning att få en sådan der anställd. Det lyckades, men dock icke utan dryga kostnader, ty kommunerna måste lemna betydliga bidrag för ändamålet. Bostad måste anskaffas, och så inköptes en egendom för omkring 10,000 kronor, hvarefter egendomen bebyggdes, hvarför kostnaden uppgick till en ännu större summa.

Slutligen kom då en provinsialläkare, som också skötte sig till vår fulla belåtenhet och, som det syntes, äfven till sin egen. När sedermera denne provinsialläkare dött, blef en annan förordnad, som tyckte sig icke vara bergad med den inkomst, som den förre provinsialläkaren haft, men det gick dock någorlunda för sig och distriktet var belåtet; men så kom der en tredje provinsialläkare, och denne satte upp sina pretentioner ännu högre, så att det blef alldeles omöjligt för invånarne, utom för de allra mest förmögne och för de fattigaste, ty för dem betalade fattigvården, att kunna begagna sig af hans biträde; och man blef tvungen att dö bäst man kunde utan läkarehjelp. Då fann folket på den utvägen att vända sig till en norsk läkare och begagna denne. Han reste in för billigare vilkor än den svenske läkaren kunde göra och dessutom lemnade han vid första besöket fri medicin. Genom det förtroende, han vann i följd af lyckliga kurer, öfvergick praktiken nästan uteslutande i hans händer. Den svenske doktorn och den svenske apotekaren voro öfver sig gifne. Den senare gjorde till och med ett försök att göra sig af med den farlige norske rivalen och åtalade honom för detta ändamål hos kronoåklagaren, hvilken i sin ordning stämde honom. Huru rättegången aflopp, känner jag icke till; men efter som den norske läkaren en lång tid efteråt fortfor med att praktisera på svenska sidan, måtte det icke hafva blifvit något allvar af. Hvad läkemedel beträffade, så medförde norrmannen alltid sådana, då sjukdomens symptoner blifvit beskrifna för honom. Nu får man i

Ang. tillfällig
löneförbättring
åt provinsial-
läkare.
(Forts.)

*Ang. tillfällig min ort vänta ett helt dygn, ofta längre, innan man kan erhålla
vöreförbättring den medicin, som behöfves.*

*åt provinsial-
läkare.*

(Forts.)

Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag, i hopp om att våra provinsialläkare skola komma i åtnjutande af något statsunderstöd och derigenom blifva i tillfälle att sätta ned sina pretentioner.

Herr J. Andersson i Häckenäs: Under den långa tid jag varit med har jag kommit till visshet derom, att, om man vill befämja en sak, man måste akta sig för att gå till öfverdrift, ty derigenom mera skadar än gagnar man den sak, hvaråt man önskar framgång. Provinsialläkarnes ställning har här blifvit skildrad på sådant sätt, att man skulle kunna tro dem vara verkliga martyrer. Men den, som känner till förhållandena i landsorten, finner ganska väl, att denna skildring icke stämmer öfverens med verkligheten; och då så är, kan man lätt föreställa sig, hvad tankar man skall få efter sådana skildringar, som vi här på förmiddagen fått afhöra.

Provinsialläkarnes ställning är visst icke till den grad beklagensvärd, som man här velat framhålla. Det är fullkomligt riktigt, hvad här förut yttrats, nemligen att de ingalunda äro underkastade något slags tvång i sin egenskap af provinsialläkare. Vore deras ställning sådan, som man här utmålade den, skulle naturligtvis ingen enda läkare vilja åtaga sig en dylik befattning. Är en provinsialläkare verkligen duglig och tillmötesgående och icke har allt för stora anspråk, så saknar han ingalunda praktik. Och är det åter så, att han får betaldt likasom andre läkare för den hjälp, han lemnar de sjuke och det besvär han derför får underkasta sig, så har han ju intet att beklaga sig öfver. Jag är långt ifrån den, som underskattar våra provinsialläkares betydelse. Men icke kan jag gilla, att deras existens skildras i så mörka färger, som man här gjort, och som icke öfverensstämmer hvarken med sundt förstånd eller med den ringaste kännedom om verkliga förhållandet.

Jag tror, att hvad regeringen här föreslagit och Stats-Utskottet tillstyrkt är väl på sin plats; och i motiveringen derför är tydligen visadt, att det icke funnits skäl att för tillfället gå längre. Hade Utskottet det gjort, befarar jag, att en framställning i sådant syfte icke skulle hafva mottagits med synnerlig välvilja af denna Kammare.

Jag anser det icke vara skäl att ingå i detaljer eller i bemötande af allt hvad här blifvit yttradt mot Stats-Utskottets föreliggande hemställan, utan inskränker jag mig till att yrka bifall till densamma.

Herr Hedin: Jag anhåller att Kammaren täcktes bevilja mig blott tre à fyra minuter.

Den siste ärade talaren midt öfver har varit mycket sträng. Han har sagt — jag förmodar hans yttrande var rigtadt mot mig

och dem, som stå på samma sida — att vi yttrat saker, som icke öfverensstämma med sundt förnuft. Jag krympte en liten smula i hop, jag kände, hur jag böjde mig för det tunga slaget; men jag ber honom vara öfvertygad, att det dock icke alldeles förkrossade mig. Mot den skildring af provinsialläkarnes ställning, som här af flere talare lemnats, hade han icke något annat att sätta än ett naket förnekande af denna skildrings sanning, och han stödde sig dervid endast på sin egen begränsade erfarenhet, hvilket han trodde tillåta honom att säga: I, som stå på andra sidan, I känna intet af detta. Hur mycket känner då han sjelf om Sveriges land och folk! Och härmed har jag till den talaren sagt så mycket, som jag för tillfället anser vara behöfligt.

Ang. tillfällig
löneförbättring
åt provinsial-
läkare.
(Forts.)

Med Stats-Utskottets ärade ordförande, som nu icke är närvarande, vill jag icke inlåta mig i någon tvist. Han har, hjälpt af den poetiska begåfning som vi alla känna, gjort en fri öfversättning af det latinska citat, som han begagnade på förmiddagen. Då denna fria öfversättning är intet annat än ett nytt bevis på klassicitetens förfall, så kan en så förklarad latinfiende som jag ej annat än deri finna en anledning att låta tvistefrågan falla.

Derefter ber jag få vända mig till den andre i ordningen af de två ärade talarne på östgötabänken, till hvilken jag har att frambära en ursäkt derför, att jag icke hörde de inledande ord, hvarmed han började sitt föredrag: jag sprang dock så mycket jag förmådde. Han sade till mig och dem, som äro nog olyckliga att stå på samma sida som jag: »I veten icke hvad I viljen; I veten icke, om I viljen bifalla eller afslå Kongl. Maj:ts proposition». Jo, bevars, vi veta det mycket väl, och till bekräftelse derpå skall jag, Herr Talman, härmed anhålla om proposition på afslag å Utskottets förslag. Han har förbrätt oss, att vi fört ett »sådant» språk, som vi gjort, och det om en »sådan» regering och ett »sådant» Stats-Utskott. Det är förskräckligt svårt, Herr Talman, att svara på detta, då hela karakteristiken af vårt språk, vårt uppförande består i ordet »sådant». Och jag tillägger: Det är lika svårt att säga, hvad en *sådan* regering och ett *sådant* Stats-Utskott betyder. Jag hoppas blott, att han ej i ordet »sådant» inlade någon värre betydelse i detta fall, än då han använde ordet mot mig. Sedan sade han, att de flesta fattiga på landet finge »ligga och dö», derföre att de icke kunde betala provinsialläkarnes stora och långa räkningar, såsom orden lydde, »sedan de varit sta' och botat dem». Men hafva de sjuke blifvit botade, så ligga de ju icke och dö. Och hvad de långa räkningarne angår, så är det ett faktum — som framgår af vederbörande myndighets tolkning af nu gällande provinsialläkareinstruktion — att provinsialläkarne måste, utan hänsyn till ersättning, lyda sjukbud, med förbehållen rätt visserligen att sedan inför domstol tvista om den uteblifna ersättningen. Under sådana förhållanden äro »räkningarne» sannerligen icke så farliga.

En ärad talare här midt öfver, representanten från Öland, har

Ang. tillfällig löneförbättring åt provinsialläkare.
(Forts.)

sagt, att man förut aldrig hört talas om en sådan pensionsstat som den af mig begärda. Ty pensionen skulle uppgå till fullt lika med lönen, det vill säga utgångslönen jemte de af mig ifrågasatta fyra ålders-tilläggen. Om jag icke misstager mig, finnes emellertid nu en sådan pensionsstat, nemligen för häradshöfdingarne, och bör härvid märkas, att de senares studiekurs dock icke är lika lång och dyr som provinsialläkarnes eller deras verksamhet lika ansträngande. Vidare har han nämnt, att hjälpen för provinsialläkarne ligger deri, att de blifva »humana». Det är ett ord, uttaladt i rätt tid, men det bör ställas icke blott till provinsialläkarne, utan till oss alla. den ärade talaren inbegripen. När han vidare i denna fråga inblandar meningsstriderna i Riksdagens båda Kamrar, beträffande den kommunala rösträtten samt vatten- och brödrastaffet, så frågar jag honom, om han verkligen vill påstå och förklara, att det är »tjenstemännen», såsom han sade, som kommit alla sträfvanden till en förbättring i den kommunala röstskalan på skam, och att det är tjenstemännen, som förhindrat vatten- och brödrastaffets afskaffande.

Slutligen ber jag få säga ett par ord till en gammal vän och lika gammal trätobroder på skånebänken. Han har sagt, att jag, motionären, har med min motion bidragit att bringa denna fråga i ett ofördelaktigt läge. Har jag i min i fjor väckta motion yttrat ett enda ohöfviskt ord mot regeringen eller mot Riksdagen eller mot den stora, höga makt, som höjer sig öfver dem båda, mot Stats-Utskottet? Nej, hvad jag gjorde var endast ett anspråkslöst försök att för första gången framlägga för Riksdagen en faktisk utredning af de förhållanden, som böra inverka på bedömandet af frågan om en lönereglering för provinsialläkarne. Något annat har jag icke gjort; och för hvad jag gjort bär jag ensam hela ansvaret. Sedan svarade han mig, att den jemförelse, som man i dag hört göras mellan provinsialläkarne och andre tjenstemän, är under normala förhållanden föga betydande, ty, såsom hans ord lydde, »många provinsialläkare hafva mycken tid att använda på enskild praktik». Ja, visserligen, Herr Talman, hafva många provinsialläkare mycken tid att använda på enskild praktik. Men jag måste återkomma till det, som jag på förmiddagen anmärkte mot den ärade ecklesiastikministern, nemligen att man bör skilja mellan enskild och enskild, mellan det, som verkligen är enskildt och det, som blott så kallas. Provinsialläkarens enskilda praktik är icke enskild i den mening, i hvilken vi annars använda detta ord. Han är tvärtom anbefald af staten genom lag och vid laga ansvar att utföra denna enskilda praktik, och dervid får han enligt ett Medicinalstyrelsens utslag icke fästa afseende vid hvarken det bemötande han rönt af den enskilde, som påkallar hans tjenst, eller vid ersättning, hvilken lika väl kan uteblifva som komma honom till del. I förra fallet har han att försöka sin lycka vid domstolarne, om och till hvad belopp den kan erhållas.

Vidare yttrade min ärade vän på skånebänken, att de statistiska uppgifter, som i denna fråga åberopats, icke skulle vara tillförlitliga.

Om han ville taga ett steg till och bestämdt uppgifva någon enda serie af dessa statistiska data, som skall vara otillförlitlig, så skulle jag ock vara beredd att genast svara derpå, hvilket nu är rent omöjligt. Det vore ett mera lojalt sätt att gå till väga. Men att deremot endast och helt enkelt uttala sitt misstroende emot de statistiska uppgifterna och deras resultat, ehuru de äro stödda på omsorgsfullt insamlade data och utarbetade af lojale män, det synes mig icke vara riktigt.

Vidare spelade den namnkunnige provinsialläkaren i Malmö en allt för stor roll i ett anförande af en så logiskt tänkande man som talaren på skånebanken. Han yttrade nemligen, att, om denne provinsialläkare finge 5,000 kronors lön, skulle det i hans ort anses för rent af vanvettigt. Provinsialläkaren i Malmö distrikt är ju endast en af de *ett hundrade och trettiosju*. Jag erinrar mig, att när i Danmark, vid slutet af förra århundradet, i följd af några verkliga eller förmenta tryckfrihetsmissbruk, en inskränkning vidtogs i den lagstadgade tryckfriheten — en inskränkning som för tillfället tillintetgjorde all tryckfrihet — en man vid namn Jens Baggesen skref en vers, som lyder ungefärligen så: att det är judiskt, gammaldags och grymt att döda *en* för hela folkets skull, medan åter det att låta *hela folket* blöda för en endas skull är nytt och kristeligt och dumt. Skall man nu låta hela provinsialläkarecorpsen lida derföre, att olyckligtvis — jag säger olyckligtvis — provinsialläkaren i Malmö har så vackra inkomster? Jag hemställer detta till min ärade väns från Skåne närmare öfvervägande.

Slutligen hade jag ännu en anmärkning att göra emot ett annat yttrande af samme talare, och ehuru jag visserligen hört hans till mig enskildt afgifna förklaring deröfver, får jag dock säga, att jag icke måtte hafva rätt förstått hans mening. Det tycktes af hans yttrande framgå, att jag skulle hafva önskat få den famösa sjetta paragrafen i provinsialläkareinstruktionen upphäfd, men detta är alldeles icke förhållandet. I motiveringen till min motion i frågan i fjor har jag till och med uttryckt min lifliga önskan, att detta exceptionella tvångsbud för provinsialläkarne måtte få stå kvar till de fattigas förmån, men på samma gång antydde jag också, att det visserligen kunde blifva en sista nödfallsutväg att agitera för dess borttagande. Att jag helst vill hafva paragrafen kvar, utvecklade och betonade jag ytterligare — om jag ej missminner mig — i ett anförande här i Kammaren, då min motion förevar till behandling. Orsaken, hvarföre jag vill att den skall bibehållas, är den, att detta stadgande länder till förmån för den fattiga befolkningen på landsbygden. Jag talar ju icke här såsom representant för Stockholm eller i städernas intresse, hvilka utan statens hjälp sörja för sin helse och sjukvård, utan endast för landsbygdens fattiges skull.

Då vi, Herr Talman, för några dagar sedan diskuterade den franska traktaten, täcktes Herr Statsrådet och Chefen för utrikes ärendena visa sitt intresse för arbetarne och de fattige genom att för-

Ang. tillfällig
löneförbättring
åt provinsial-
läkare.
(Förta.)

Ang. tillfällig
löneförbättring
åt provinsial-
läkare.
(Forts.)

orda mycket låga tullar på Sydfrankrikes ädla viner i förhoppning — sade han — att snart nog konsumtionen af dessa viner skulle blifva ett dagligt bruk i de fattiges hyddor. Då vi sedan behandlade frågan om försäljning af en del af statens egendomar, förordade denna Kammares Herr vice Talman deras försäljning i massa, för att sätta arbetarne, den fattigare befolkningen i tillfälle att blifva fastighetssegare. Min blick är icke så fjerrskådande; jag håller mig till närmare liggande, mera praktiska ändamål. Jag säger: Låtom oss uppehålla provinsialläkareinstitutionen; låt staten bättre löna provinsialläkarne; derigenom skola vi verkligen gagna arbetarne, gagna de fattige.

Herr Dickson: Äfven jag skall bedja att få yttra några få ord i denna fråga, hvartill jag anser mig både berättigad och förpligtad.

Innan jag likväl inlåter mig på sjelfva frågan, ber jag att få till anmärkande upptaga ett yttrande af en ärad talare på stockholmsbänken, Herr Hedin. Han beklagade nyss okunnigheten hos Stats-Utskottets ordförande, som så illa öfversatte en latinsk fras: *per fas et nefas*; och han såg deri ett sorgligt bevis på klassicitetens förfall. Det föreföll mig mycket underligt att höra just denne ärade talare på stockholmsbänken beklaga sig öfver klassicitetens förfall, ty jag erinrar mig ganska väl hans åtgöranden i latinfrågan vid näst föregående riksdag, hvarigenom han sökte helt och hållet bannlysa latinstudiet från våra undervisningsanstalter här i Sverige. Det borde tvärtom hafva varit för honom en söt lukt att klassiciteten förfallit så mycket, att icke ens en så intelligent person inom landtmannapartiet som Stats-Utskottets ordförande kunde riktigt öfversätta en så enkel fras som *per fas et nefas*.

Efter denna inledning vill jag nu öfvergå till sjelfva saken.

Det förefaller mig nästan som om Herr Carl Anders Larsson hade rätt, då han yttrade, att vi tvistade om påfvens skägg, ty utan tvifvel äro vi allesammans, med undantag af Herr Hedin på stockholmsbänken, öfverens om att lemna vårt bifall till Stats-Utskottets förslag. Men det har i denna fråga varit öfverdrifter på båda sidor, och öfverdrift på den ena sidan har, såsom naturligt är, framkallat öfverdrifter på den andra sidan. Det är ock ganska visst, att i den hemställan, som blifvit gjord af provinsialläkarne om reglerande af deras löner och dessas fixerande till så högt belopp som eventuelt 5,000 kronor och pensionsrätt i förhållande dertill, anspråken blifvit ställda alltför högt. Jag vill jenväl tillägga, att de broschyrer, som blifvit utdelade här vid riksdagen, icke varit författade i den anda att de kunnat tillvinna sig en välvillig uppmärksamhet af personer, som måhända eljest skulle varit böjda att låna ett villigt öra åt framställningarne om reglering af provinsialläkarnes löneförmåner. Just denna öfverdrift har, såsom det synes mig, hos motståndarne framkallat öfverdrift i motsatt rigtning, att man sökt nedsätta och

ringakta det kropps- och själsansträngande arbete, som hvilken läkare som helst, och icke blott provinsialläkaren, får vidkännas. Vi hafva nu för tillfället endast att fästa oss vid provinsialläkarnes framställning, sådan den blifvit af Medicinalstyrelsen tillstyrkt, men härvid är väl icke möjligt annat, än att vi alla måste inse den stora oegentlighet, som ligger deri, att alla provinsialläkare och alla provinsialläkaredistrikt skola, såsom man säger, skäras öfver en kam, ty det kan väl icke vara rätt och billigt, att en provinsialläkare i Norrbotten, i Lappmarken, i t. ex. Pajala distrikt skall i afseende på lönen sättas i paritet med provinsialläkarne i landets sydligare distrikt, der provinsialläkaren har korta resor att göra samt bättre tillfälle till enskild praktik. Om jag således kan medgifva att för en provinsialläkare deruppe en aflöning af 5,000 kronor icke är för mycket, utan hvad som verkligen behöfves, så måste det dock anses vara mer än tillräckligt för en provinsialläkare i Sveriges sydligare landskap.

En ärad talare på stockholmsbänken, min kamrat Herr Axel Key, har på förmiddagen hållit ett tal om provinsialläkarne och deri bjert framställt de svårigheter, som desse läkare hafva att kämpa med, de faror som de måste utsätta sig för, samt den själs- och kroppsansträngande tjenstgöring, som de hafva, hvilket allt bidrager att förkorta deras lifstid. Han har fullkomligt rätt deri, men jag hemställer, om icke allt detta, som han sagt om provinsialläkarne, har full tillämpning äfven på hvarje enskild läkare. Han klagade öfver, att en provinsialläkare, när han lägges ned på sjukbädden, är återkastad på allenast den ringa lön och den pension, som han har. Hvad är den enskilde läkaren i sådant fall återkastad på? Om han blir sjuk och icke vidare kan fortsätta med sin verksamhet, så har han ingenting att återfalla på. Om hvarje enskild läkare, såsom han bör och måste göra, betänker den ed, han aflägger vid licentiatexamens undergående, så har han på sitt samvete lika stor förpligtelse som provinsialläkaren eller att icke neka sin hjälp och sitt råd, då de påkallas, utan afseende på om den person, som begär läkarens bistånd, kan betala den hjälp han får eller icke. Läkaren får icke se på den omständigheten. I det hänseendet sätter jag hvarje enskild läkare i paritet med provinsialläkarne.

Jag för min del anser provinsialläkarnes ställning vara behjertansvärd, och att en reglering af deras lön bör ske. Jag anser äfven, att deras nuvarande lön och den pension, hvartill de nu äro berättigade, bära något höjas, men jag anser tillika att denna fråga icke ännu är så utredd, att den nu skulle kunna föreläggas Riksdagen till slutligt afgörande. Jag tror alltså, för min enskilda del, att regeringen fullkomligt väl bedömt denna sak, när hon säger, att, innan det blifvit utredt hvad provinsialläkarnes rättigheter och skyldigheter skola vara, regeringen icke haft annat att göra än att till Riksdagen göra hemställan om ett anslag, som kan sätta den- samma i stånd att för de sämst lottade provinsialläkarne höja af-

*Ang. tillfällig
löneförbättring
åt provinsial-
läkare.*

(Forts.)

Ang. tillfällig löningsförmånerna, så att äfven i de distrikt, der desse läkare finnas, öneförbättring behofvet af läkare kan blifva uppfyllt.

ät provinsialläkare.
(Forts.)

Det finnes enligt min tanke blott två sätt att reglera provinsialläkarnes löner; det ena vore, såsom det skett med pastoraten i riket, att klassificera distrikten i afseende på omfånget och göromålen med mera och derefter bestämma olika löneförmåner, ty det är en stor oegentlighet, och det hoppas jag herrarne skola inse, att genom en lika lön af 5,000 kronor sätta en provinsialläkare i Skåne och en i Lappmarken i samma ställning. Det andra sättet och måhända det lämpligaste är att höja tjänstgöringspenningarne till olika belopp i de olika distrikten. Sålunda är det min öfvertygelse, i trots af hvad en talare på stockholmsbänken på förmiddagen yttrade om, att det skulle blifva omöjligt att genom höjande af tjänstgöringspenningarne afhjelpa olägenheterna, att det icke gifves något annat sätt att lösa denna fråga, än att till regeringens disposition ställa ett tillräckligt belopp, hvarigenom den sättes i tillfälle att i de distrikt, der sådant visar sig mest nödvändigt, komplettera lönen, som för närvarande är allt för låg, och hvilken jag derföre hoppas snart måtte blifva höjd. Under sådana förhållanden och då jag såsom gammal läkare väl känner de stora svårigheter, hvarmed provinsialläkaren har att kämpa, kan jag icke annat än på det lifligaste önska, att denna fråga snart måtte vinna en definitiv lösning. Men detta oaktadt och med afseende på det outhärliga skick, hvori frågan ännu befinner sig, kan jag icke finna annat än att regeringens nu framlagda förslag är synnerligen välbetänkt, likasom äfven Utskottets tillstyrkande deraf väl motiveradt; och derföre vill jag äfven gifva min röst för bifall till Utskottets nu föreliggande förslag.

Herr Fredenberg: Ehuru jag, i likhet med de tvenne talarne på stockholmsbänken, helst skulle hafva yttrat mig för en definitiv reglering af provinsialläkarnes löner samt för en pensionsrätt, hvilken icke, såsom nu är fallet, måtte inträda först sedan de legat flera år i grafven, så kan jag dock, då något förslag derom icke nu föreligger, endast yrka bifall till Kongl. Maj:ts framställning om beviljande af ett anslag af 20,000 kronor till förbättrande af de provinsialläkares existensvilkor, hvilka hafva sin tjänstgöring inom de fattigare och mera glest befolkade distrikten. Att afslå det begärda anslaget skulle endast för Kongl. Maj:t försvåra möjligheten att förse de distrikt med läkare, som äro mest i behof af sådana, då, såsom man vet, i de mera aflägsna trakterna af landet folket icke har någon läkare på närmare håll att vända sig till än provinsialläkaren; och jag förmodar att Riksdagen icke gerna vill utöfva sparsamhet i en sådan riktning. Dessutom anser jag provinsialläkarens mödosamma kall vara af så stor betydelse för vårt land, att man icke får betrakta förbättringen i hans lefnadsvilkor såsom en vanlig lönefråga, ty bakom den stå de djupa leden af landets fattigare

befolkningen, som staten icke kan eller får lemna utan stöd och hjälp så väl i afseende på enskild sjukvård som den lika viktiga allmänna helsovården, hvilken beklagligtvis ännu icke kommit mycket längre än på papperet. För att kunna befrämja dessa viktiga ändamål, måste staten lägga beslag på landets bästa läkarekrafter, äfven om de skulle blifva dyra, ty arbetsfältet som här föreligger är stort och ännu föga bearbetadt. Betraktar man frågan ur denna synpunkt, får den sina rätta dimensioner och torde då af både regering och Riksdag böra behjertas så som den förtjenar.

*Ang. tillfällig
löneförbättring
åt provinsial-
läkare.*

(Forts.)

Som jag emellertid hoppas, att beviljandet af de nu begärda 20,000 kronorna blott blir en provisorisk åtgärd, och att Riksdagen snart kommer att taga i tu med en definitiv reglering af provinsialläkarnes löner, en reglering som är af lika vikt för den fattigare befolkningen som för de ifrågavarande tjänstemännen; så får jag nu hos Herr Talmannen anhålla om proposition på bifall till Utskottets förslag.

Herr O. B. Olsson: Lika med Stats-Utskottets öfrige ledamöter har äfven jag ansett nödvändigt, att provinsialläkarnes lönevilkor i någon mån förbättras; och om denna åsigt icke så allmänt gjort sig gällande, hade Utskottet naturligtvis icke heller tillstyrkt Kongl. Maj:ts nu i ämnet framlagda proposition. Här har på förmiddagen ganska mycket talats om provinsialläkarnes kläna aflöning, och på vissa håll ganska hårda uttryck i det afseendet blifvit fälda. Med anledning deraf ber jag att få meddela några uppgifter om de aflöningar, som dels i Danmark och dels i Norge uppbäras af de läkare, som närmast kunna anses motsvara våra provinsialläkare. Dessa uppgifter har jag hemtat ur de respektiva ländernas statskalendrar, hvilka i det afseendet ega företråde framför vår, att i dem äfven meddelas upplysning om de löneförmåner, som åtfölja hvarje särskild tjänstebefattning. Jag vill då nämna, att i Danmark äro dessa läkare indelade i två olika klasser. Den ena klassen utgöres af så kallade stiftsläkare, hvilka hafva en lön af 1,600 kronor med två ålderstillägg, det ena efter 10 år å 400 kronor och det andra efter ytterligare 5 år å 500 kronor, det vill säga efter 15 års tjänstgöring uppgår dessa läkares aflöning till 2,500 kronor, öfver hvilket belopp den aldrig kan stiga. Den andra klassen kallas distriktläkare, och dem anser jag för min del vara närmast att jemföra med våra provinsialläkare. Dessa distriktläkare äro till antalet 48 och i afseende på lönevilkoren indelade i 3 klasser, hvardera innefattande 16 läkare. För alla tre klasserna är lönen bestämd till 800 kronor, men dertill kommer ett lönetillägg, som för första klassen utgör 600 kronor, för andra klassen 400 kronor och för tredje klassen 200 kronor; ergo åtnjuter första klassen inalles 1,400 kronor, andra klassen 1,200 kronor och tredje klassen 1,000 kronor. Detta i Danmark. Hvad deremot beträffar Norge, så hafva distriktläkarne i de fem sydligaste amten en lön af 1,500 kronor, men i

Ang. tillfällig löneförbättring åt provinsialläkare.
(Forts.)

Trondhjems stift utgör distriktläkarens lön 2,000 kronor. Derjemte äro alla berättigade till ålderstillägg af 400 kronor efter 10 år och 500 kronor efter ytterligare 15 år. Högsta lönen för desse distriktläkare är sålunda 2,400 kronor utom i Trondhjems stift, der den är 2,900 kronor. Nu är emellertid att märka, att, så vidt jag känner, är ingen af desse läkare, vare sig i Danmark eller Norge, berättigad till någon pension, icke heller åtnjuta de vare sig fri bostad eller någon ersättning i detta hänseende, och detta är en omständighet, som man icke får glömma att taga i beräkning, när man vill anställa dylika jemförelser.

Jag ber äfven att få med några ord svara en talare från Vesterbotten, som för en stund sedan hade ordet. Han tycktes nemligen vilja tillvita Utskottet att hafva uttalat socialistiska åsigtter, då Utskottet tillstyrkt att löner för tjenstemän i samma grad skulle utgå med olika belopp. Kan detta kallas socialism, då förstår jag sannerligen icke hvad socialism är, och då skulle ju enahanda beskylning kunna göras norska staten, som, efter hvad jag nyss visat, ger distriktläkaren i Trondhjems stift högre lön än de öfrige. Samme talare yttrade äfven något om den konkurrens, för hvilken provinsialläkaren är utsatt, och klandrade hårdt en talare från Skåne, som vid förra riksdagen sagt, att i den ort han tillhörde funnos, utom provinsialläkaren, två å tre andre läkare och desse gjorde sina sjukbesök billigare, hvilket gjorde, att allmänheten hellre vände sig till dem. Ja, jag medger, att denna konkurrens kan anses såsom en olägenhet för provinsialläkaren, men jag vill fråga, om icke provinsialläkaren måste anses vara i bättre ställning än de andre och sålunda väl borde kunna täfla med dem om praktiken. Han har ju sin lön och pension, som den enskildt praktiserande läkaren icke har. Men förhållandet är, att desse provinsialläkare tycka sig ega rätt att beräkna sin ersättning så högt de behaga, och följden blir, att, om tillgång finnes till annan läkare, anlitar man hellre honom än provinsialläkaren, hvilken, som sagdt, tror sig hafva privilegium på att få vara huru dyr som helst.

Hvad beträffar påståendet att provinsialläkaren, i händelse af sjukdom, skulle vara rent af i nödstäld belägenhet, så har detsamma redan af Herr Dickson blifvit bemött, så dermed skall jag icke vidare uppehålla mig. Herr Talman, jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Ekenman: Om jag i denna fråga icke kan ställa mig på alldeles samma sida som den ärade talare, hvilken på förmiddagen inledde debatten, så ber jag få säga, att detta icke kommer sig af någon afvoghet mot provinsialläkarne. Jag har vid förra riksdagen uttalat mig för nödvändigheten af, att deras ställning af Riksdagen behjertas, och jag är fortfarande af samma åsigt. Men det är i fråga om sättet, på hvilket vi skola förbättra deras ställning, som jag vågar hysa en något olika mening; och då berörde talare och

flere med honom framhållit att vid lörens bestämmande hänsyn borde tagas till provinsialläkarnes skyldighet att öfvervaka helsevården inom distriktet, hvilken viktiga omständighet ej syntes vara uppmärksammasad, så vill jag påpeka, att om provinsialläkarnes verksamhet i detta afseende icke af folket har fullt beaktats, felet dertill icke ligger helt och hållet hos folket, utan fast mera hos provinsialläkarne sjelfve, som i allmänhet icke synnerligen mycket lagt sig vinning om denna del af sina skyldigheter.

*Ang. tillfällig
löneförbättring
åt provinsial-
läkare.*

(Forts.)

Vidare och beträffande talet om Stats-Utskottets åtgörande i frågan, så förefaller mig detta som ett underligt tal. Utskottet har till alla delar bifallit Kongl. Maj:ts proposition; ingen enskild motion i ämnet föreligger, och Utskottet har sjelf icke motionsrätt. Således synes mig klandret mot Utskottet obefogadt, och försvaret för detsamma nästan öfverflödigt.

När man en gång skall taga i tu med reglering af provinsialläkarnes löner, hvilken reglering jag förutsätter snart skall ske, synes mig saken böra från två sidor betraktas. Den ena har mycket framhållits här under diskussionen, nemligen provinsialläkarnes ekonomiska ställning; men den andra är lika viktig, och den afser nödvändigheten af, att folkets behof af läkarehjelp blir tillgodosedt. Om jag frågar mig, huruvida genom bifall till hvad provinsialläkarne i sin petition begärt, eller en lön af 5,000 kronor, allmänhetens väl och bästa skulle blifva tillgodosedt, så vågar jag på grund af den kännedom jag eger om läkarevården på landsbygden svara ett bestämdt nej. En fix lön af 5,000 kronor för en provinsialläkare, som ju i allmänhet bor på landet, är en högst betydlig lön och motsvarar efter hufvudstadsförhållanden en inkomst af vida mer, kanske nära 8,000 kronor. Jag förutsätter icke något ondt hos provinsialläkarne — tvärtom känner jag väl till deras menniskoälskande sinnelag — men jag förutsätter något allmänt menskligt hos dem, eller att genom den högre lönen intresset för praktiken skall blifva mindre. Jag tror derföre, att rättaste sättet att reglera provinsialläkarnes inkomster är att, på sätt regeringen föreslagit, för dem bestämma olika tienstgöringspenningar i olika distrikt; ty distrikt finnas, der inkomsten af praktiken ej är tillräckligt stor att jemte den fasta lönen bereda läkaren anständig bergning, under det på många ställen detta är förhållandet. Vi hafva ju i detta afseende att återopa en löneroglering, som redan blifvit berörd af en talare på stockholmsbänken, jag menar härads höfdingarnes. Vid denna togs nemligen hänsyn till det olika arbetet inom de särskilda domsagorna, och derföre bestämdes för alla härads höfdingarne en fix lön lika för alla, men tienstgöringspenningar varierade mellan 200 kronor och 3,500 kronor, allt efter domsagornas mindre eller större svårskötthet. Om man då utsträcker jemförelsen vidare, och det synes mig riktigt, så bör man, hvad pensionen beträffar, bestämma den lika för alla provinsialläkarne och dervid äfven beträffande pensionsåldern gå provinsialläkarnes önsknings till mötes, ty då deras

Ang. tillfällig
löneförbättring
åt provinsial-
läkare.

(Forts.)

tid och arbetskraft tagas hårdt i anspråk, hvilket gör, att de förr blifva utarbetade än andra tjänstemän, böra de äfven tidigare än desse komma i åtnjutande af pension. Och jag kan icke se något hinder för att, vid bestämmande af pensionens storlek, denna tilltages högre än den fasta lönen, så att provinsialläkaren äfven efter sitt afskedstagande får en anständig bergning.

Nu kan jag för min del icke finna, att saken undanskjutes genom bifall till Kongl. Maj:ts nu föreliggande förslag om anvisande af 20,000 kronor, att användas för beredande af tillfällig löneförbättring såsom tjänstgöringspenningar för provinsialläkare. Jag tror tvärtom, att man genom ett bifall till detta af Utskottet förordade förslag just går i den rätta riktningen, och jag befarar att man genom ett afslag härå, långt ifrån att framtvunga något bättre, tvärtom skulle framtvunga något sämre och dymedelst illa tjena provinsialläkarne, som man ju vill gynna, och yrkar jag derfor bifall till Utskottets förslag.

Herr J. Andersson i Häckenäs: Jag har på sätt och vis blifvit uppkallad genom Herr Hedins direkt till mig ställda tal. Han sade nemligen, att jag med min begränsade kännedom om dessa förhållanden dock vågat säga till motsidans talare, att de icke kände till saken. Det har jag icke sagt. Jag har endast sagt, att de skildrade provinsialläkarnes ställning med allt för öfverdrifna färger i svart, och att just denna öfverdrift icke stämde öfverens med verkliga förhållandet. Jag stöder min åsigt och mina tankar i det fallet icke blott på egen erfarenhet, utan äfven på uttalanden af många med dessa förhållanden på landsbygden bekanta personer. Det finnes ju provinsialläkare i alla trakter, och litet hvar har därför någon liten erfarenhet om, huru det står till med dem. Men den, som vill sätta sig öfver både regering och representation och anse sig sjelf bäst känna till saken, den anser jag föra ett något för högt språk. Denna uppfattning har jag fått om en del talare, de der i dag på förmiddagen uppträdde och trodde sig kunna klandra både regeringens och Stats-Utskottets åtgörande i denna sak och gjorde detta till och med på ett ganska skarpt sätt.

Jag vidhåller hvad jag sagt, eller att den från motsidan gjorda skildringen om provinsialläkarnes ställning är alldeles för starkt färglagd; och därför är det också alldeles säkert, att den icke, såsom desse herrar trott, befrämjat denna sak. De hafva icke lyckats att för provinsialläkarne framkalla någon större sympati genom denna skildring.

Herr Axel Key: Jag skall icke länge upptaga Kammarens tid.

Jag vill blott erinra Kammaren derom, att jag för min del icke uttalat något klander hvarken mot regeringen eller Stats-Utskottet. Jag har så mycket mindre velat göra det senare som jag tvärtom anser, att Utskottet genom den behandling det låtit *åttonde*

hufvudtiteln i sin helhet undergå har inlagt stor förtjenst och förvärfvat sig anspråk på tacksamhet af alla dem, som äro intresserade för den svenska kulturens utveckling. Jag har med mitt uppträdande i denna fråga icke afsett annat än att lägga Kammaren varmt på sinnet, huru illa det i ekonomiskt afseende verkligen står till med vår provinsialläkarecorps. Det är väl ett faktum, att icke en enskild man kan få en riktig öfverblick öfver dessa förhållanden, utan att han, med bortseende från enstaka fall, verkligen tager kännedom om ställningen inom denna corps i hela vårt land. Hvar och en tager ju så lätt intryck från den trängre synkrets, inom hvilken han rör sig, och om man talar med enskilda ledamöter af Kammaren i denna sak, skall man få höra de mest skiljaktiga omdömen. Därföre kan endast den, som ingår i grundligt studium af frågan och tager kännedom om dessa omutliga siffror, som här framhållits, få en klar inblick i förhållandena, sådana de i sin allmänhet äro. Jag har, som sagdt, velat lägga Kammaren detta på sinnet.

Men såsom jag vid början af mitt förra anförande framhöll och som diskussionen noggsamt utvisar, befinner sig frågan för närvarande uti ett högst irriteradt stadium, hvilket talaren på skånebänken jemväl framhållit. Jag instämmer med honom deruti, att det må vara önskvärdt att hon kommer i ett lugnare läge, och jag tror det vara lyckligt, att hon i hela sin omfattning icke definitivt afgöres i dag, utan först sedan hon efter en genomgående, allsidig utredning kommit i ett sådant läge. Jag medger mycket väl, att den utredning, som för närvarande förefinnes, kan betraktas som ensidig. Man tror sig därför kunna sätta i tvifvel riktigheten af en eller annan uppgift, och jag vill icke göra mig solidarisk med denna utredning i alla dess detaljer, men de sakförhållanden jag framhållit tror jag ej kunna rubbas. Hvad jag önskar och begär det är, att man må från andra sidan påvisa, hvori verkligheten ligger, och att en grundlig utredning egnas åt denna för vårt samhälles välbefinnande så ytterst viktiga fråga, en utredning, om hvilken jag är förvissad, att den skall leda till en rättvis förbättring i provinsialläkarnes ekonomiska ställning, hvarigenom vi äfven skola få en garanti icke allenast för den allmänna helsovårdens, utan äfven för den enskilda sjukvårdens bästa möjliga handhavande i vårt land.

Här har talats om, att jag skulle vara tveksam, huru jag skulle rösta i denna fråga, sådan den nu föreligger. Jag är icke tveksam i det fallet. Jag har redan förut tillkännagifvit, att jag icke hade hjerta att afslå förslaget, men att jag skulle rösta för afslag, om jag trodde att förslagets antagande skulle leda till undanskjutande af löneregleringens definitiva afgörande. Då jag emellertid icke anser mig böra hysa den uppfattningen, röstar jag för Utskottets hemställan i denna punkt.

Jag har visserligen hört en ärad talare på ölandsbänken yttra, att han hoppades, att *frågan* icke skulle återkomma på tio år. Jag vill icke bemöta detta yttrande; jag vill endast uttrycka den för-

Ang. tillfällig
löneförbättring
åt provinsial-
läkare.
(Forts.)

Ang. tillfällig
löneförbättring
åt provinsial-
läkare.
(Forts.)

hoppningen och den öfvertygelsen, att då frågan, såsom jag vågar antaga, snart återkommer i ett fullt utredt skick, så väl den ärade talaren som hvar och en af denna Kammares medlemmar skall finna det vara med rättvisans och billighetens kraf lika väl som med det allmännas intresse öfverensstämmande, att den definitiva lösningen ej genom en palliativåtgärd undanskjutes eller fördröjes.

Öfverläggningen var slutad. Efter det propositioner gifvits å så väl bifall som afslag, biföll Kammarern Utskottets hemställan.

Punkterna 30—33.

Biföllos.

Punkten 34.

Ang. läroan-
stalter för öf-
veråriga döf-
stumma.

Utskottet hade tillstyrkt, att, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, för undervisningens uppehållande vid tre *läroanstalter för öfveråriga döfstumma* måtte på extra stat för år 1883 anvisas ett anslag af 49,200 kronor.

Herr Blomberg anförde: I ingressen till Utskottets hemställan kallas dessa tre läroanstalter för *tillfälliga*. Detta uttryck bringar tanken derpå, att hvad som från statens sida blifvit gjordt för döfstummeundervisningen i vårt land endast är af tillfällig beskaffenhet; och jag tager mig friheten erinra om, på hvilken punkt denna fråga står. 1876 års Riksdag anhöll i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, att Kongl. Maj:t måtte låta uppgöra förslag till fullständigt ordnande af döfstummeundervisningen i riket, så att icke blott lagstadgad undervisning kunde beredas alla i undervisningsåldern varande döfstumma barn inom landet, utan ock ändamålsenliga åtgärder vidtagas för åstadkommande af en för ändamålet fullt nöjaktig lärarebildning. På grund af denna Riksdagens skrifvelse, hvilken, såsom jag nämnt, afläts 1876, uppdrog Kongl. Maj:t i December samma år å en komité att verkställa utredning och afgifva förslag angående hithörande frågor. Denna komité afgaf sitt förslag den 15 Augusti 1878, och från sistnämnda år är frågan således beroende på Kongl. Maj:ts pröfning. Man torde alltså kunna motse, att någon proposition med första är att i ämnet förvänta, och då jag därför för närvarande yrkar bifall till Stats-Utskottets hemställan om extra anslag för dessa tillfälliga läroanstalter, vill jag blott tillkännagifva, att detta sker under uttryckande af den förhoppningen, att man snart må kunna emotse ett definitivt ordnande af döfstumme-undervisningen i riket.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter Kammarern biföll Utskottets hemställan.

Punkten 35.

Under åberopande af ett utaf särskilde komiterade uti afgifvet betänkande angående blindundervisningens ordnande den 17 Decem-ber 1880 framställt förslag i fråga om inrättande af handtverks-skolor för blindade, der sådana personer, hvilka först vid mognare ålder förlorat synförmågan, skulle erhålla undervisning i något nyttigt och lämpligt handverk för att derigenom sättas i tillfälle att utöfva en gagnande verksamhet och undgå att falla sina närmaste eller kom-munerna till last, hade Friherre *Gust. af Ugglas* uti en inom Första Kammaren väckt motion (N:o 14) föreslagit, att Riksdagen måtte för år 1883 anvisa ett belopp af 7,000 kronor för att, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med komiterades berörda förslag och på sätt Kongl. Maj:t egde att närmare bestämma, anordna en handtverks-skola för blindade.

Ang. anslag till en handtverkskola för blindade.

Utskottet hade hemställt, att Friherre af Ugglas' omförmälda förslag för närvarande icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Enligt anteckning å utlåntandet, voro reservationer vid föreva-rande punkt inom Utskottet afgifna dels af Herr *F. F. Carlsson*, dels (mot den af Utskottet använda motivering) af Herr *R. Törneblad*.

Herr Wedberg anförde: Herr Talman! Jag kan ej med tystnad låta denna fråga begravas i Kammaren, och då jag förmodar, att ingen annan i densamma ämnar uppträda, tager jag mig friheten att yttra några ord.

Utskottet säger, att det ändamål Friherre af Ugglas' motion afser, nemligen anslag till en handtverksskola för blindade, är i hög grad behjertansvärdt, och detta lärer heller ingen kunna förneka. Redan genom den nya regleringen af blindundervisningen — jag har dock ej klart för mig om den ännu är fullständigt genomförd — få de blindade, som förut haft rättighet att vara qvar vid blindinstitutet ända till 30 års ålder, numera icke derstädes qvarstanna längre än till fylda 18 år. De hafva ock i allmänhet efter sitt utträde stor svårighet att finna något arbete. Enskilda personer hafva visserligen för sådana blindade i Stockholm inrättat ett arbetshem, men detta är naturligtvis otillräckligt. Friherre af Ugglas' motion afser icke heller *dess* blindade, utan sådana, som vid mognare ålder genom olycks-händelser förlorat synförmågan och äro i den nödställda belägenhet, att de ej utan genom arbete kunna försörja sig sjelfva. Utskottet säger nu visserligen, såsom jag nämnde, att saken är högst behjertansvärd, men har dock ej velat tillstyrka förslaget, och detta på grund af skäl, som jag för min del dock icke finner vara några skäl. Utskottet säger nemligen: »Sådana skolor som den ifrågasatta torde väl kunna anses böra komma att bereda mycket gagn och stor lätt-

Ang. anslag
till en handt-
verksskola för
a
(Forts.)

nad för de olyckliga, för hvilka de skulle vara afsedda; men då det praktiska utförandet i afseende å dessa skolors anordnande och undervisningens meddelande synes komma att förete en del svårigheter, vore det, enligt Utskottets förmenande, icke lämpligt, om Riksdagen i detta ärende vidtog någon åtgärd, innan förbemälda komiterades förslag i dess helhet blifvit af Kongl. Maj:t slutligen pröfvadt, helst för närvarande, i saknad af statistiska uppgifter rörande de blinda, hvilka uppnått den ålder, att de ej kunna med fördel intagas i blindinstitut, icke kunnat angifvas, huru många handtverksskolor vore för vårt land erforderliga.» Detta är således de motiv, Utskottet har för sitt afstyrkande af motionärens förslag; det skulle medföra »svårigheter vid det praktiska utförandet», svårigheter vid undervisningen och vid anordnandet, äfvensom ovisshet nu skulle förefinnas rörande det antal dylika anstalter som skulle behövas, eller den »omfattning som frågan i framtiden» kan komma att erhålla. Men dessa svårigheter kunna naturligtvis icke vara sådana motiv, hvarpå ett afstyrkande af motionen kan grundas. Utskottet säger vidare, att det icke är lämpligt att nu vidtaga åtgärder i detta ärende, innan komiténs arbete blifvit af Kongl. Maj:t i sin helhet granskadt. Nu är emellertid förhållandet, att den komité, som afgaf sitt betänkande den 17 December 1880 säger: »I saknad af fullständiga statistiska uppgifter rörande de blinda, hvilka uppnått den ålder, att de ej kunna med fördel intagas i blindinstitutet, är det icke möjligt att bestämdt angifva, huru många handtverksskolor kunna vara för vårt land erforderliga. Till en början torde det vara tillräckligt att en dylik anstalt inrättas; sedan den kommit till stånd, lär erfarenheten snart komma att visa, om och i hvad mån flere sådana äro af behovet påkallade.» Det är just hvad Friherre af Ugglas motionerat om, eller inrättande af en handtverksskola för öfveråriga blinda, hvarigenom ett känt behof vore fylldt och hvarigenom man finge tillfälle se, huru en sådan skola verkade, och jag kan icke föreställa mig, att Kongl. Maj:t skulle kunna hafva något emot saken, fast den icke kommit från honom.

Genom ett kommunalt uppdrag, som anförstrotts mig, har jag i en af Stockholms och landets folkrikaste församlingar kommit i nästan daglig beröring med den fattigare befolkningen, och jag har derunder kommit till insigt om, att ett stort behof i förevarande hänseende finnes, och att det ofta är hjertslitande att icke kunna åt de nödlidande blinda lemna någon anvisning om hjälp i dessa fall. Senast för ett par dagar sedan kom till mig en i öfrigt frisk 40 års man, som genom olyckshändelse förlorat sin syn och icke hade någon förhoppning att få den igen, men jag kunde icke göra annat än hänvisa honom till Stockholms allmänna försörjningsinrättning. Det var hjertslitande, säger jag, att se den blindes förtviflan, och höra hans yttranden: »Hvar skall jag kunna lära mig något för att komma i tillfälle att försörja mig och min familj under min återstående mörka listid?» utan att kunna ge honom till-

fredsställande svar på denna fråga. När man sett och hört något sådant, kan man icke finna skäl att afslå en framställning sådan som den föreliggande, och jag tillåter mig också därför att yrka afslag å Utskottets förslag och bifall till Friherre af Ugglas' motion, under hopp om att jag icke må komma att stå ensam om detta mitt yrkande.

Ang. anslag till en handverksskola för blinda.
(Forts.)

Häruti instämde Herrar *Berg, Björnstjerna, Angel, Wieselgren, Hammarberg, Sjöblom, Melin och Meijer.*

Herr C. A. Larsson: Nej den, som minnes, huru för några år tillbaka en styrelse, som hade om hand 81,000 kronor om året för institutet för blinda, misshushållade med dessa penningar, aktar sig nog för att tillskapa nya sådana skolor, åtminstone under desse styrelseledamöters auspicier. Vi hafva dessutom fått så många nya döfstummeanstalter och borde väl därför slippa vidtaga nya åtgärder i det fallet samt låta kommunerna och landstingen sköta om denna sak. Vill Stockholms kommun inrätta en sådan skola, är det ju ingenting som hindrar kommunen att göra det, men jag hoppas, att statsmedel för sådant ändamål icke vidare skola komma att tagas i anspråk.

Herr Wedberg: Med anledning af den siste talarens yttrande ber jag att få erinra, att här alldeles icke är fråga om Stockholms kommun. Den person, hvarom jag i mitt förra anförande talade, tillhörde visserligen i fattigvårdshänseende Stockholm, men kom från Bergslagen, der sådana olyckor ofta inträffa genom bergsprängning, och det var der han hade förlorat sin syn. Det var således ingalunda för något stockholmsintresse jag talade, utan för sjelfva saken, hvilken jag anser högst behjertansvärd. Komiterade hafva i öfrigt icke sagt att anstalten nödvändigt eller ens företrädesvis skulle förläggas i hufvudstaden.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, gaf Herr Talmannen propositioner enligt de meningar, som blifvit framställda; och biföll Kammaren Utskottets hemställan.

Punkterna 36—44.

Biföllos.

Punkten 45.

Lades till handlingarne.

Punkterna 46—48.

Biföllos.

Punkterna 49 och 50.

Lades till handlingarne.

§ 2.

*Ang. fram-
ställt spör-
smål i fråga om
regleringen af
biskopens i
Karlstad lön.*

Chefen för Kongl. Ecklesiastikdepartementet Herr Statsrådet Hammarskjöld erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr Talman! Mine Herrar! En aktad ledamot af denna Kammare har med Kammarens begifvande till mig, i min egenskap af chef för Ecklesiastikdepartementet, framställt fyra frågor, alla rörande sig omkring regleringen så väl af biskopslönen i Karlstads stift som af presterskapets löner i de prebendepastorat, som hittills varit anslagna på lön åt biskopen i nämnda stift. Innan jag inlåter mig på att direkt besvara berörda fyra frågor, torde det tillåtas mig att lemna en kort öfversigt öfver ärendets behandling, sedan Kongl. Maj:t den 5 Juli 1872 återförvisade det till behandling af lönerregleringsnämnden.

Kongl. Maj:ts beslut om återförvisningen kom Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Vermlands län till handa den 6 September 1872 och remitterades af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande till lönerregleringsnämnden den 12 i samma månad. Jag vill här en gång för alla nämna, att jag inlåter mig på data i afseende på Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes i Vermlands län åtgärder, alldenstund den ärade interpellanten synes hysa någon misstanke, att Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i nämnda län skulle gjort sig skyldig till en oskäligen långsamhet vid ärendets behandling. Kongl. Maj:t hade i sitt förenämnda beslut bestämt, att lönerregleringsnämnden vid den förnyade behandlingen af ärendet skulle iakttaga, dels att Karlstads pastorat icke vidare skulle utgöra prebende åt biskopen i Karlstads stift, samt dels att Kils pastorat skulle delas, i den mån sådant låte sig göra utan att allt för stora anspråk behöfde ställas på biskopslönerregleringsfonden för lönefyllnad åt biskopen i stiftet. Med anledning af dessa Kongl. Maj:ts bestämmelser företog sig nämnden att reglera lönen dels i Karlstads pastorat, dels för biskopen i Karlstads stift och dels i sammanhang dermed i Kils prebendepastorat, Nämnden uppgjorde förslag till reglering af löner för presterskapet i Karlstads pastorat under loppet af år 1873 samt förslag till reglering af löner för biskopen i Karlstads stift och för presterskapet i Kils prebendepastorat under loppet af år 1874; och inkommo samtliga handlingarne till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Vermlands län den 22 Juli 1875. Den 24 i samma månad remitterade Kongl. Maj:ts Befallningshafvande handlingarne till domkapitlet för att infordra församlingarnes och vederbörande löntagares yttranden. Sådana yttranden afgåvos under loppet af år 1875 af Karlstads pastoratsbor, af komministern i Karlstad, af Kils pastoratsbor på två särskilda stämmor samt af komministern i Ransäters församling, en af de fem, som nu utgöra Kils pastorat; och under loppet af år 1876 af åter-

stående komministrar i Kil. Det sista utlåtandet af dessa afgafs den 3 April 1876. Under loppet af år 1877 afgåfvos yttranden af biskopen i Karlstads stift samt af domkapitlet i Karlstad. Alla handlingar i ämnet inkommo till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Vermlands län den 30 November 1877. Den 19 December samma år är Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes utlåtande i ämnet dateradt, och samtliga handlingarne ankommo till Kammarkollegium den 2 Januari 1878.

Ang. framställt spörsmål i fråga om regleringen af biskopens i Karlstad lön.

(Forts.)

I Kammarkollegium blefvo förhållandena för ärendets behandling derstädes synnerligen ogynnsamma, hufvudsakligen derigenom, att den person, som på grund af sitt embete närmast skulle taga befattning med målets beredande, sedan han dermed någon tid varit sysselsatt, blef kallad till annat offentligt värf, hvarför ombyte af person egde rum, som med ärendet skulle taga befattning; och till följd så väl deraf som ock af ärendets vidlyftiga beskaffenhet fördröjdes målets behandling i Kammarkollegium. När detsamma slutligen föredrogs, befans, att Kammarkollegium ansåg sig behöfva ytterligare upplysningar, huruvida Karlstads stad vore villig att afstå sin rätt till den tomt, hvarpå biskopsbostället är bygd. I December 1880 infortrade Kammarkollegium genom Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Vermlands län yttrande derom från Karlstads stad. Skrifvelsen kom Kongl. Maj:ts Befallningshafvande till handa den 22 December 1880 och remitterades samma dag till stadens magistrat. Stadsfullmäktiges i Karlstad yttrande inkom till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande den 9 Juli 1881 och afsändes den 22 i samma månad till Kammarkollegium. Kammarkollegium afgaf sitt yttrande den 22 September nämnda år; och den 8 derpå följande Oktober inkom ärendet till Ecklesiastikdepartementet. I Ecklesiastikdepartementet har ärendet blifvit på vederbörande byrå beredt och är nu i det närmaste färdigt, så att frågan om löneregleringen för Karlstads pastorat blifvit för mig föredragen, och vederbörande kansliråd har meddelat mig, att han ofördröjligen är beredd att redogöra för återstående delen af ärendet, hvarför jag har anledning hoppas, att detsamma skall i sin helhet ganska snart blifva till slutlig pröfning för Kongl. Maj:t föredraget.

Efter denna redogörelse för gången af frågan öfvergår jag till besvarande af de fyra spörsmål, som af den ärade interpellanten blifvit till mig framställda. Det första spörsmålet lyder så: »Har någon åtgärd vidtagits med anledning deraf att Kongl. Maj:ts Befallningshafvande eller prestlöneregleringsnämnden inom Karlstads län och stift underlåtit ställa sig Kongl. Maj:ts bud och befallningar till efterrättelse?» Jag svarar: Som löneregleringsnämnden inom Karlstads stift och Konungens Befallningshafvande inom Karlstads län efter min uppfattning icke underlåtit att ställa sig Kongl. Maj:ts bud och befallningar till efterrättelse, har någon åtgärd mot dem icke kunnat komma i fråga.

Den andra frågan lyder: »Hafva de efter en ordnad religions-

Ang. framställt spörsmål i fråga om regleringen af biskopens i Karlstad lön.

(Forts.)

och kyrkovård suckande sjutton tusen personer inom Kils prebendepastorat, hvilka på det enträgnaste begärt att pastoratet måtte upphöra att vara prebende samt delas i fem pastorat, fått denna sin ifriga önskan pröfvad och afgjord?» Härpå får jag svara, att Kongl. Maj:t, på sätt jag redan i korthet omnämmt, genom 1872 års beslut bestämt, att Kils pastorat skulle delas i den mån sådant kunde ske utan att för stora anspråk ställes på biskopslöneregleringsfonden för lönefyllnad åt biskopen i Karlstad. Häri ligger ett beslut af Kongl. Maj:t, att en del af Kils pastorat skulle förblifva prebende, men att så mycket som möjligt skulle fränskiljas detsamma och icke vidare utgöra prebende. Med anledning häraf har löneregeringsnämnden föreslagit, att Kils och Frykeruds församlingar skulle blifva ett pastorat och utgöra prebende, men att de tre öfriga församlingarne, nemligen Öfre och Nedre Ulleruds samt Ransäters, skulle bilda ett andra pastorat, hvilket icke skulle vara prebende. Emellertid synes det, som om angelägenheten inom Kils pastorat att få pastoratet deladt i fem pastorat icke vore så stor. Kils församling har nemgen på pastoralstämma bestridt all delning och önskat, att pastoratet fortfarande måtte förblifva odeladt; Frykeruds församling har visserligen såsom sin främsta önskan begärt att få bilda eget pastorat, men, om svårigheter därför skulle uppstå, anhållit att alla fem församlingarne fortfarande måtte få vara förenade i ett pastorat; under det slutligen Öfre och Nedre Ulleruds samt Ransäters församlingar på pastoralstämman icke gjort någon anmärkning mot löneregeringsnämndens förslag i denna del.

Den tredje frågan lyder: »Har innehafvaren af biskopsembetet i Karlstad fortfarande fått uppbära de i löneregeringsnämndens förslag sammanlagda lönentillgångar 30,320 kronor, efter afräkning af de ringa komministerlönerna?» Till svar härpå ber jag först få nämna, att, enligt hvad handlingarne upplysa, biskopslönen i Karlstad icke utgör 30,320 kronor, utan något öfver 19,000 kronor — huru mycket deröfver kan jag icke med visshet säga, då beräkningarne skilja sig på några hundra kronor. Dessa beräkningar äro för öfrigt granskade af de respektiva församlingarne. Men den gamla lönen, som af ålder tillkommit biskopen, har denne fortfarande åtnjutit af det skäl, att han enligt sin fullmakt visserligen är skyldig att underkasta sig den löneroglering, som enligt Kongl. brefvet den 26 Februari 1864 kan varda fastställd, men att han, intill dess detta egt rum, icke utan våld kan beröfvas någon del af sin aföning. Af denna anledning har någon åtgärd i sådan rigtning icke kunnat vidtagas.

I den fjerde frågan spörjes: »Har en större eller mindre del af de i Kongl. Kammarkollegii bilagda utlåtande omförmälde 6,396 riksdaler 6 öre kommit biskopslöneregleringsfonden till godo?» Jag svarar nej af det skäl, som jag nyss anfört. Kammarkollegium har icke heller satt i fråga en sådan olaglighet, som att denna summa skulle komma biskopslöneregleringsfonden till godo, innan lönen för biskopen blifvit reglerad. Kammarkollegium, som i sitt år 1870 afgifna utlåtande

alternativt föreslagit, att biskopen skulle behålla såsom prebende både Karlstads och en del af Kils pastorat, tänkte sig, att frånskiljandet af den andra delen af Kils pastorat icke kunde ske genast efter löneregleringens fastställande, och att biskopen således under en längre eller kortare tid skulle få behålla hela inkomsten af både Karlstads och Kils pastorat, oaktadt regleringen blifvit fastställd; och för sådan händelse hade Kammarkollegium tillika föreslagit, att under väntningstiden tills skilsmessan mellan de särskilda församlingar, som bilda Kils pastorat, egde rum, skulle af biskopslönen till löneregleringsfonden ingå en summa, som Kammarkollegium beräknat till något öfver 4,000 kronor, men likväl ansett under vissa eventualiteter kunna stiga till det af interpellanten uppgifna beloppet. Som emellertid den af Kammarkollegium föreslagna löneregleringen icke blifvit fastställd, har den förutsättning förfallit, hvarpå hela framställningen grundade sig; och har den därför icke kunnat komma till någon verkställighet.

Jag tror mig härmed hafva så fullständigt, som gerna kunnat begäras, besvarat de fyra till mig framställda frågorna. Jag har gjort det med till och med kanske nog stor vidlyftighet, särskildt därför att jag funnit, att ärendet och dess behandling väckt en viss uppmärksamhet, och jag därför icke velat underlåta att begagna det tillfälle, som den framställda interpellationen gifvit mig, för att sprida ljus öfver huru med ärendets behandling verkligen tillgätt.

Herr C. A. Larsson: Jag får i sanning bekänna, att Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet verkligen gjort sig möda med att utreda den intrasslade härfvan, och det är icke mycket att anmärka efter de upplysningar han lemnat. Men då han sagt, att den nuvarande löneinkomsten för biskopen i Karlstad icke utgör mera än 19,000 kronor, så skulle det i sanning förundra mig, om Kammarkollegium i detta afseende tagit miste, oaktadt det åberopar just löneregleringsnämndens uppgifter, och enligt dessa är det ostridigt, att hela lönebeloppet uppgått till 30,320 kronor. Då, såsom ses af interpellationen, Kongl. Maj:t befalt sina befallningshafvande och löneregleringsnämnden att verkställa utredningen *genast*, så är det dock verkligen en besynnerlig omständighet, att de icke blott icke *genast*, utan först efter så många år, som här är händelsen, fulländat frågans utredning. Och hvarmed kan man försvara det påståendet, att biskopen skulle ega någon laglig rätt att fortfarande vara i åtnjutande af alla dessa förmåner, då i hans fullmakt lönen endast uppgifves till 12,000 kronor? Det går åtminstone öfver mitt förstånd. Jag hoppas emellertid, att de åtgärder, som från regeringens sida komma att vidtagas, skola leda derhän, att så väl denna intrasslade härfva som andra liknande, hvilka ännu finnas, blifva på nöjaktigt sätt reglerade. Det är icke nu första gången det händt, att jag behöft göra dylika interpellationer. Sådant inträffade redan år 1869. äfven då i fråga om reglering af en bi-

Ang. fromställdt spörsmål i fråga om regleringen af biskopens i Karlstad lön.

(Forts.)

Ang. framställt spörsmål i fråga om regleringen af biskopens i Karlstad lön.

(Forts.)

skopslön. Men det anmärkta felet blef då rättadt inom tre dagar. Den 27 April samma år afgick order till biskopen att redan den 1 derpå följande Maj afträda ett prebendepastorat, som han obehörigt innehåft i åtta år. Den af mig då gjorda interpellationen skedde på enskild väg, och jag skulle hafva förfarit så äfven med den nu väckta, men dels därför, att jag visste, att den nuvarande regeringen icke kunde känna till denna gamla fråga och dels därför att uppgörelsen förra gången skedde i all tysthet, har jag nu väckt frågan offentligen, och hoppas att derigenom för framtiden hafva åstadkommit en så beskaffad rättelse, att man icke vidare skall under 18 år negligera en fråga af den vikt som denna. Jag skulle önska, att något sådant icke kunde försiggå just för de högre embets- och tjänstemännens egen skull, af hvilka man ju bör kunna vänta, att sådana saker icke skola lemnas opåaktade.

Herr Ecclesiastikministerns redogörelse tillfredsställer mig för närvarande, men jag hoppas, att åtgärder skola följa, som visa, att anmärkningen icke är gjord förgäfves.

Herr Rundgren: Hvad beträffar besvarandet af interpellationen, förmodar jag, att Kammaren finner detta vara fullt tillfredsställande, sedt från regeringens sida. Jag skulle därför icke för min del hafva begärt ordet, så vida icke i det korta anförande, hvarmed interpellanten motiverade sin interpellation, förekommit två omständigheter, som icke kunna med tystnad öfverlemnas åt glömskan. Den ena var påståendet, att han grundade sitt antagande af 30,000 kronor såsom biskopens i Karlstad årslön på Kongl. Kammarkollegii betänkande, och den andra det förhållande, att man kunde läsa mellan raderna, att hans afsigt vore att framkasta en insinuation derom, att den nuvarande biskopen i Karlstad skulle vara så belåten med den närvarande ställningen, att han gjort hvad han kunnat för att fördröja lönergleringen.

Hvad nu beträffar den först framställda anmärkningen, eller att han grundar sitt antagande af 30,000 kronor, såsom biskopens i Karlstad lön, på Kammarkollegii yttrande, så har redan Herr Ecclesiastikministern i ganska väsentlig mån reducerat dessa 30,000 kronor, nemligen till omkring 19,000 kronor, hvadan man måste antaga, att interpellantens uppgift är tagen icke från Kammarkollegium, utan från någon hans egen eller andras lifliga föreställning. För öfver 100 år sedan framställde den store filosofen Immanuel Kant bland mycket annat äfven den satsen, att 100 kronor i föreställningen icke är detsamma som 100 kronor i plånboken; och då denna sats hittills varit obestridd, torde jag med full rätt kunna påstå, att 30,000 kronor i interpellantens föreställning icke är detsamma som 30,000 kronor i biskopens i Karlstad plånbok. Jag har fåfängt försökt att i handlingarne finna denna siffra 30,000 såsom beräknad biskopslön i Karlstads stift; men deremot har jag funnit sagda siffra såsom beräknad att utgöra icke blott biskopens, utan

samtliga presterskapets i Karlstads stads- och landsförsamlingar samt Kils af fem socknar bestående prebende. Från de 30,000 kronorna har man således att afräkna icke, såsom interpellanten säger, blott en liten obetydlig afgift från biskopen till komministern, utan hela den aflöning, som från biskopen och församlingarne utgår till komministern i Karlstad och till fem komministrar i de fem socknarne i prebendet. Dessa aflöningar äro, enligt Kammarkollegii beräkning, upptagna till omkring 9,900 kronor. Således torde interpellanten finna, att han först och främst haft skyldighet att reducera sin uppgift om 30,000 kronor, såsom biskopens i Karlstad löneförmåner, till det belopp som Kammarkollegium beräknat återstå för biskopen, nemligen 19,249 kronor. Detta är ju redan en högst betydlig reduktion.

Men för min del måste jag erkänna, att, om jag såsom biskop i Karlstad hade uppburet 19,249 kronor årligen, skulle jag hafva ansett det såsom mycket respektabelt och till och med såsom mycket mer än det borde vara. Det tillhör mig därför — efter som man nu i alla Sveriges tidningar förkunnat det orimliga förhållandet, att biskopen i Karlstad har 30,000 kronor årlig inkomst — ja, jag är därför så godt som skyldig mitt embete att redogöra för, huru förhållandet i verkligheten är. Derigenom skall nemligen den insinuation, som framstälts, nemligen att det legat i biskopens af Karlstad intresse att fördröja löneregleringens genomförande, utan tvifvel gå samma väg som de 30,000 kronorna. Jag har tagit mina siffror ur Kammarkollegii hos Kongl. Maj:t nu hvilande handlingar; och jag har således icke, såsom interpellanten, tagit dem ur luften. De äro verkligen siffror, som kunna bevisas vara exakta. Då nu Kammarkollegium beräknat att med afdrag af 9,900 kronor, som äro komministerns löner, skulle för biskopen återstå 19,249 kronors årlig inkomst, så har Kammarkollegium äfven beräknat, att biskopens inkomst af Karlstads församling skulle utgöra 3,537 kronor. Från dessa 3,537 kronor måste naturligtvis afgå den lön, som vice pastor i Karlstad har, emedan det ju är gifvet, att det icke kan räknas såsom biskopens inkomst, hvad han måste lemna ifrån sig, för att pastoralvården inom domkyrkoförsamlingen skall uppehållas. Denna vice pastors lön har under förlidna år uppgått till 1,082 kronor, och detta är det minsta belopp, hvartill den under något af de senare åren uppgått. Således har man att draga dessa 1,082 kronor från de nyssnämnda 3,537 kronor. Dertill kommer, hvad jag äfven kan ådagalägga med mina räkenskaper, dem jag verkligen sköter mycket ordentligt, att min inkomst af Karlstads församling under förlidna år utgjorde endast 871 kronor. Om nu dessa 871 kronor läggas till vice pastors lön, 1,082 kronor, får jag en summa af 1,953 kronor. Skilnaden mellan denna summa och den af Kammarkollegium beräknade inkomsten af Karlstads församling, 3,537 kronor, denna skilnad vet jag icke, hvart den tagit vägen; men att

Ang. framställt spörsmål i fråga om regleringen af biskopens i Karlstad lön.

(Forts.)

*Ang. främ-
ställt spör-
smål i fråga om
regleringen af
biskopens i
Karlstad lön.*

(Forts.)

den icke hittat till biskopens af Karlstad ficka, det vet jag. Den enda för mig giltiga förklaringsgrunden är, att min boställsväning i Karlstad upptagits till dessa 1,584 kronor. Alltså: från dessa 19,249 kronor, som skulle utgöra lönen, får man taga bort de af mig nu omnämnda posterna: $1,082 + 1,584 = 2,666$ kronor, hvadan återstå kronor 16,583.

Vidare har Kammarkollegium för Kils pastorat beräknat en inkomst af 11,101 kronor, men derifrån måste då i främsta rummet afdragas vice pastors lön, den nemligen, som han haft utom den särskilda lön, som alla komministrarne hafva af pastor — och som utgjort 400 kronor. Dertill kommer, att dessa 11,101 kronor voro beräknade efter dåvarande markegångspris, under det att inkomsten af Kils pastorat under förlidna år utgjorde 9,392 kronor. Skilnaden i den af Kammarkollegium år 1872 beräknade och den af mig förlidna år från Kils pastorat uppburna lönen utgör alltså 400 kronor + 1,709 kronor = 2,109 kronor, hvilken, om den drages från ofvan beräknade 16,583 kronor, visar en behållning af kronor 14,474. Likväl måste jag erkänna, att lönen är i ganska väsentlig mån beroende på markegången, och att under förlidna år aflöningen kanske varit ringare än under något föregående.

Någonting, som också är att observera och som jag nämner, på det att herrarne må kunna finna, att embetsmännens löner, äfven om de på papperet se ut att vara någorlunda stora, få vidkännas icke så obetydliga afbränningar, är följande: I Karlstad, der min behållna lön under förra året uppgick till 871 kronor, utgjorde mina kronoutskylder 780 kronor, hvadan man icke kan säga, att synnerligen mycket af lönen återstod, nemligen endast 91 kronor. Någon särdeles stor frestelse för mig att få behålla Karlstad såsom prebende torde alltså icke förefinnas. Sammanräknar jag i öfrigt samtliga mina utskylder till stat som kommun samt embetet i öfrigt åliggande förpligtelser, så utgjorde de under samma år för biskopen af Karlstad 1,207 kronor, hvilka åtminstone icke böra räknas såsom inkomst. Tager man vidare i betraktande den omständigheten, att ett prestmöte — och jag har, sedan jag blef biskop i Karlstad, hållit två sådana, det ena för sex år sedan, det andra förra året — icke aflöper med mindre kostnad för biskopen än 1,000 kronor och att mina embetsresor under de 10 år jag varit biskop i Karlstad uppgått till 2,088 kronor, så lär man inse att afbränningarne ej äro ringa. Med ett ord, mine Herrar, först måste de uppgifna 30,000 kronorna betydligt reduceras: lönen uppgår icke till hälften af denna summa — och vidare måste afseende fästas vid de icke obetydliga afbränningar en person uti ifrågavarande ställning får vidkännas. Jag vågar hoppas, att efter framhållandet af dessa omständigheter det icke gerna bör kunna insinueras, att det från min sida legat något intresse uti att fördröja löneregleringen.

Herrarne veta i öfrigt mycket väl, att ställningen är sådan, att det ingalunda är angenämt, vare sig för biskopen eller presten,

att i afseende å sina löneförmåner stå uti ett direkt och personligt förhållande till församlingen, der hvar och en anser att biskopen har så stora inkomster, att det är orimligt att han skall mottaga något af hemmansegarne. Det måste därför snarare ligga i mitt intresse att dessa förhållanden ordnas och regleras så, att jag blir i tillfälle att emottaga den lön, som är bestämd. Jag har ansett mig böra omförmåla detta, på det att Kammaren och interpellanten måtte få en inblick uti den verkliga ställningen, börande jag tillägga, att, äfven om det legat i mitt intresse att fördröja löneregleringen, det dock af statsrådets redogörelse visar sig, att dröjsmålet icke kan läggas mig till last.

Ang. framställt spörsmål i fråga om regleringen af biskopens i Karlstad lön.

(Forts.)

Herr C. A. Larsson: Jag skall icke upptaga till besvarande alla de saker Herr Biskopen här sökt ådagalägga, ty jag tror nästan att det skulle vara ogrannlaga att ställa honom i paritet med den ärade ecklesiastikministern, som jag interPELLERAT; men det var dock en sak, som jag icke med tystnad kan förbigå, nemligen då han påstod att jag gripit mina siffror ur luften. Jag ber härvid få nämna, att Kammarkollegium enligt regleringsnämndens förslag upptagit inkomsterna af Karlstads församling till 5,000 kronor utom några kålgårdar, deraf afkomsten utgjort 300 kronor, tillsammans 5,300 kronor. I samtliga prebendeförsamlingar, 5 till antalet och med en folkmängd af 17,000 personer, har lönetillgången upptagits till 20,922 kronor. Den åt biskopen anslagna kronotionde beräknas till 4,160 kronor, och dessa lönetillgångar uppbringas sålunda sammanlagdt i rundt tal till 30,320 kronor.

Jag ber den högt ärade talaren lägga märke till, att jag aldrig i interpellationen påstått att biskopen *oafkortadt* uppburit dessa 30,000 kronor, utan blott sagt att lönen *uppgår* till detta belopp, men att derifrån afgått komministerlönerna. Att han skulle kunna få taga särskildt betaldt för embetsresor och dylikt har väl ingen kunnat föreställa sig; lika litet har man väntat att en embetsman vore berättigad att göra afdrag för krono- och kommunalutskylder, embetsresor eller omkostnader för prestmöten och dylikt, ty dessa utgifter böra utgå af lönen, på sätt händelsen är med alla andra embetsmän. Jag vill hoppas att Herr Biskopen icke vill göra mig till ljugare i dessa siffror, ty jag tror att Herr Statsrådet har luntan med sig, och det torde då blifva lätt att bevisa riktigheten af mina uppgifter.

Herr Biskopen säger att lönen är större på papperet än i plånboken, men detta strider då helt och hållet emot allt hvad man känner i fråga om presternes förmåga att taga ut sin rätt från det skattdragande folket och skulle utgöra ett undantagsfall för biskopen i Karlstad.

Att biskopen får taga hela lönen sjelf utan att betala sin vice pastor är väl *icke* något vanligt bruk, utan lönen till den, som för rättar tjensten i hans ställe, bör gäldas af biskopens egna inkomster.

Jag skall icke på denna sena timme vidare yttra mig i denna sak och hoppas att det icke kan vara misshagligt ens för biskopen sjelf att han blifvit satt i tillfälle att undanrödja de svåra misstan- kar, som hvilat på honom. Han bör icke taga illa vid sig mitt uttryck, att han lätit omtanken om sin enskilda ekonomi öfverrösta hans rättrådighet, ty deri ligger väl intet ondt.

Emellertid tackar jag Herr Ecklesiastikministern för de upplys- ningar han lemnat i denna sak.

Härmed var öfverläggningen i det förevarande ämnet slutad.

§ 3.

Föredrogs och bifölls Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets Utlåtande N:o 1, i anledning af väckt motion om höjande af Riks- bankens grundfond.

§ 4.

Om ändring i formen för Riksdagens skrifvelser till Kongl. Maj:t. Förekom till afgörande Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 4 (i Samlingen N:o 6), med anledning af Herr A. Gumælii motion om ändring i formen för Riksdagens skrif- velser till Kongl. Maj:t.

Utskottet, som vid behandling af det ärende, omförmälda motion (N:o 118) rörde, funnit detsamma vara af mindre väsentlig bety- delse, hade likväl med afseende derpå, att flertalet inom Andra Kam- maren syntas vara böjdt för en mera enkel form för öfver- och un- derskriften i Riksdagens skrifvelser till Kongl. Maj:t, med gillande af motionärens syfte framställt följande förslag till formulär för Riksdagens skrifvelser till Kongl. Maj:t:

(Öfverskrift:)

Till Konglig Majestät!

(Underskrift:)

*På Riksdagens vägnar:
underdånigt.*

Sedan uppläsning skett af detta förslag, mot hvilket Herrar *Olaus Olofsson* och *Mårten Trulsson* inom Utskottet reserverat sig under yrkande att ordet »underdånigt» måtte ur formuläret utgå, yttrade

Herr *Olaus Olofsson*: Då jag icke till alla delar kunnat bi- träda det slut, hvartill Utskottet kommit, ber jag endast få yrka bifall till den af mig jemte *Mårten Trulsson* afgifna reservation.

Herr Rundgren: Herr Talman! Jag ber Kammaren och motionären om ursäkt derföre att mitt yttrande på vanligt sätt börjat med: »Herr Talman!»! Fråga är ju nu derom att lägga bort titlarne, när det gäller Kongl. Maj:t, och då kan man ju börja med onödiga tilltal inom Kammaren. Men för min del vidhåller jag det gamla bruket att, när man vill tala till Kammaren, börja med det vanliga »Herr Talman». Dermed erkänner jag Kammarens majestät. Talmannen representerar Kammaren. Han är den, som vakar öfver upprätthållandet af grundlagens helgd och ordningen inom Kammaren, och det tillhör således en och hvar att böja sig för denna makt och att jemväl i yttre måtto erkänna detta genom att icke börja ett anförande utan att genom dessa ord, Herr Talman, erinra sig derom, att man talar inför den, som har att upprätthålla Kammarens helgd och majestät.

*Om ändring i
formen för
Riksdagens
skrifvelser till
Kongl. Maj:t.
(Forts.)*

Tvifvels utan är det också denna känsla och denna tanke, som af gammalt uppenbarar sig i de ordalag, hvarmed man vänder sig till Kongl. Maj:t. Man börjar med orden: »Stormäktigste, Allernådigste Konung.» Visserligen hörde jag vid ett föregående riksmöte, då äfven denna fråga förevar, att detta ordet »Stormäktigste» fattades på det sätt, att det skulle leda sitt ursprung från den gamla tiden, då Sverige var en stormakt, och att således sedan Sverige icke längre var en stormakt det låg något oegentligt i att kalla konungen af detta rike »Stormäktigste». Men enligt min tanke betyda dessa begge ord, »Stormäktigste, Allernådigste», hvad man på det bibliska eller andliga språket skulle kunna säga motsvaras af lag och evangelium; det vill säga att man ser i konungen representanten för lagens helgd, men äfven — då den högsta rättvisa ju kan vara den högsta orättvisa — representanten för nåden. I de nämnda orden ligger således, enligt mitt förmenande, uttrycket för de två funktioner, hvilka landets högste representant utöfvar; och mig förefaller det som om det icke kan vara skäl att undergräfvad den vördnad för majestätet, som häri uttalas.

Hvad nu slutstrofen beträffar, så är den visserligen ganska lång: »med djupaste vördnad, trohet och nit etc.» Men äfven deri ligger enligt min tanke en betydelse. Enär en hvar af landets invånare, äfven den ringaste, har rätt att vända sig till sin konung, så böra de ock erinras derom, att denna rättighet äfven måste vara förenad med en skyldighet, den nemligen att med vördnad, trohet och nit skåda upp till majestätet. Mig synes derföre, trots Utskottets yttrande, att det vid behandlingen af denna fråga funnit densamma vara »af mindre väsentlig betydelse», att ingen af dessa gamla former kan sägas sakna all betydelse. Förlora de gamla formerna sin betydelse, så ligger orsaken dertill inom oss sjelfva, och vi veta icke hvarthän det kan leda, om vi begynna afskaffa den ena efter den andra af dessa gamla former, hvilka ändock, i denna nivelleringsens tid, vänja folket vid att erkänna något som står öfver densamma.

Om ändring i
formen för
Riksdagens
skrifvelser till
Kongl. Maj:t.
(Forts.)

Hvad nu särskildt angår Utskottets behandling af denna sak, så måste jag säga, att Utskottet fattat sin uppgift alldeles origtigt. I vår grundlag, Riksdagsordningen, har den afdelning, som handlar om Utskotten, till öfverskrift »Arendenas beredning», hvilket betecknar, att vid riksdag väckt fråga alltid måste hänvisas till ett Utskott för att af detsamma undergå förberedande behandling. Vid sådant förhållande går det icke an att säga som Utskottet här yttrar sig: »af den diskussion, som förekom i Andra Kammaren den 1 dennes med afseende å ofvannämnda formulär och på grund af den omröstning, som då förevar med anledning af Herr Gumælii hemställan, får Utskottet etc.»

Har Utskottet verkligen i detta fall uppfyllt sin bestämmelse? Har Utskottet verkligen beredt denna fråga, då Utskottet icke på något sätt uttryckt sin mening, utan allenast åberopat sig på det förhållande att Kammaren på förhand, redan innan frågan erhållit grundlagsenlig behandling, uttalat sin tanke om motionärens förslag. Detta sätt att behandla ett ärende kan omöjligen från någon synpunkt försvaras, och det är att sätta sig öfver alla former. Då Utskottet sjelft ansett frågan vara af mindre väsentlig betydelse, så hade väl Utskottet bort anföra några skäl, hvarföre Utskottet i en sådan fråga velat föreslå en ändring.

Jag har endast velat uttala detta, och jag kan icke föreställa mig att Andra Kammaren vill gå in på att understödja motionären eller Utskottet i det syfte som här föreslagits. Vill Kongl. Maj:t att Riksdagen uti ifrågavarande hänseende skall begagna sig af annat formulär, så är det, efter min tanke, i sin ordning att Kongl. Maj:t sjelf derom gör framställning. Men det synes mig icke vara riktigt lämpligt, att Riksdagen på eget bevåg ändrar ett gammalt formulär.

Jag yrkar således afslag.

Herr Gumælius. Då tiden är långt framskriden och vi haft en lång diskussion i dag rörande andra frågor, så tror jag, att det icke kan vara skäl att orda vidlyftigt i den nu förevarande. Emellertid ber jag att få säga några ord i denna fråga äfven i dag.

Den ärade talaren, som nyss hade ordet, yttrade att, innan Kammaren och Riksdagen beslutade sig för ett enklare tilltalssätt i skrifvelserna till Kongl. Maj:t, man borde lägga bort titlarne inom Kamrarne, och han tydde härvid på en anekdot, som jag påpekade, då frågan den 1 Mars förevar till behandling. Jag hemställer emellertid, om icke under första riksdagsperioden af vårt nya statsskick det var en af de första åtgärder som vidtoges, ej blott inom denna Kammare, utan äfven inom Första Kammaren, att man åstadkom en förenkling i de förut begagnade titulaturerna inom Riksdagen. Man skulle icke längre säga: »Herr Grefve och Talman», om talmannen till äfventyrs vore grefve, utan endast, såsom Herr Rundgren önskar; »herr talman». Man skulle heller icke säga: »Herr Öfverste och

Kommendör af flera ordnar», utan endast »herr», med tillägg af namnet, då en sådan person uppropades. Har således Kammaren förut gått i denna riktning — och det har den verkligen gjort i mera än 1½ tiotal år — så synes det nu icke vara för tidigt att taga ett steg till. Här är för öfrigt icke föreslaget att taga bort titulaturen i skrivelserna till Kongl. Maj:t. Motionären har tänkt sig och Utskottet har äfven föreslagit, att skrivelserna skulle börja med öfverskriften »Till Konglig Majestät». Den är visserligen icke så pompös som den nu brukliga, men den är, enligt mitt förmenande, riktigare, konstitutionellare och mera lämplig. Likaså föreslås en förenkling af underskriften, så att den för framtiden skulle skrivas af talmännen »på Riksdagens vägnar» med ett tillägsord i stället för den hittills öfliga långa underskriften. Hvarken det ena eller det andra bör, såsom den föregående talaren fruktade, leda till ett undergräfvande af vördnaden för Kongl. Maj:t. Men denna sida af saken har blifvit behandlad så pass utförligt redan den 1 Mars, så att det icke kan vara skäl att nu åter upptaga densamma. En annan anmärkning af den föregående talaren, den nemligen att, om ändring skulle ske i Riksdagens skrifsätt till Kongl. Maj:t, framställning derom borde göras från Kongl. Maj:t, påkallar ett par ord. Jag yttrade derom den 1 Mars, och jag ber att ytterligare få betona detta, att Kongl. Maj:t lärer väl hvarken vilja eller kanske kunna föreskrifva eller ens antyda, huru den andra statsmakten bör formulera sina skrivelser till den första. Detta vore en ogrannlaghet, hvilken icke många af Riksdagens ledamöter lära tilltro Kongl. Maj:t, och jag är fullt förvissad att, om en dylik framställning komme från den första statsmakten, skulle man icke tycka om det hvarken på ena eller andra hållet; ja jag, är icke ens säker, om det skulle falla representanten från Karlstad i smaken.

I afseende på Utskottets betänkande delar jag så till vida den förre talarens betänkligheter, som jag icke heller är fullt belåten dermed, och jag har från ganska olika håll inom Kammaren blifvit uppmanad att föreslå en ändring i Utskottets hemställan. Det har derjemte sagts i åtskilliga tidningar och deribland äfven i sådana, som blifvit uppsatta för att drifva höger-politik, att, skall någon ändring i detta hänseende ske, är det så godt att taga steget fullt ut, så att skrivelserna endast komma att innehålla det sakliga och undertecknas: »På Riksdagens vägnar». Således tillåter jag mig, Herr Talman, att lika med reservanterne yrka bifall till Utskottets förslag med den lilla ändring, att ordet »underdånigt» uteslutes.

Grefve Björnstjerna: I likhet med Utskottet finner äfven jag, att motionen icke är af någon synnerlig vikt, men då den nu en gång kommit på tal, torde det vara skäl att göra en nödig förändring i skrifsättet till Kongl. Maj:t, så att detta må blifva mera tidsenligt än hittills.

Jag vill dock fästa uppmärksamheten på att i det mest frisin-

*Om ändring i
formen för
Riksdagens
skrivelser till
Kongl. Maj:t.*

(Forts.)

Om ändring i nade och konstitutionella land i Europa, England, begagnar parlamentet i sina skrivelser till drottningen ungefär samma uttryck, som man nu här vill afskaffa. Parlamentets adresser börja med: »Allernådigste Majestät» och sluta med: »Eders Maj:ts trogna och hängifna parlament». Detta skriftsätt är således icke bevis på underdånigt kryperi, blott ett uttryck af tillbörlig vördnad mot landets öfverhufvud, och säkert är att det engelska parlamentet, då det så skrifer till sin drottning, lika så litet som vi hittills anser sig derigenom erkänna folkrepresentationen stå i något otillbörligt underordnande under den andra statsmakten.

Då nu likväl fråga om ändring uppstått, vill jag för min del tillstyrka bifall till det af Utskottet föreslagna skriftsättet, ty detta är på samma gång aktningsfullt emot första statsmakten och värdigt den andra.

Friherre *Koskull* instämde med Grefve *Björnstjerna*.

Herr *Borg*: Jag ber att få instämma med reservanterne i deras åsigt, att ordet »underdånigt» icke må komma att införas i Riksdagens skrivelser till Kongl. Maj:t på den grund, att jag anser detta uttryck olämpligt. Om Riksdagen icke är en underordnad, utan en Kongl. Maj:t sidoordnad myndighet, är, enligt min uppfattning, uttrycket »underdånigt» icke passande. *Kongl. Maj:t* har sjelf för några år sedan afskaffat den *lekamliga handkyssningen*, som Riksdagen förr egnade honom; jag finner att det nu är på tiden att Riksdagen afskaffar äfven den *andliga handkyssningen*, att jag så må säga, som ligger i uttrycket underdånigt, så mycket hellre som redan ordet »majestät», hvilket finnes i öfverskriften, enligt mitt förmenande, uttrycker den största vördnad, man kan hysa för någon människa, och sålunda all den vördnad, som den ena statsmakten kan hysa för den andra, är genom detta ord vederbörligen uttalad.

Herr *Berg*: Jag hade icke ämnat begära ordet i denna fråga, men jag har blifvit uppkallad af den siste talarens yttrande derom att det icke vore lämpligt att Riksdagen, såsom i viss mån sidoordnad med Kongl. Maj:t, uti sina skrivelser uttalar sig »underdånigt». Jag ber att i afseende härpå få fästa uppmärksamheten på ett stadgande i vår grundlag, som innehåller att. då Konungen öppnat Riksdagen, »framföre, vid samma tillfälle, Kamrarnes talmän till Konungen, i Kamrarnes namn, deras undersåtliga vördnad». Härmed öfverensstämmer jemväl det i Regeringsformen förekommande stadgande, att »Konungens Majestät skall hållas i helgd och vördnad». Jag anser det således icke vara olämpligt att Kamrarne, då de i skrivelser vända sig till Kongl. Maj:t, äfven uttala den undersåtliga vördnad, som grundlagen anbefaller talmännen att å deras vägnar till Konungen framföra. För min enskilda del har jag ansett hela ämnet vara af beskaffenhet att icke böra göras till föremål för ett

Riksdagens beslut. Jag anser nemligen den frågan, huru skrivelserna skola uti ifrågavarande afseende stiliseras, kunna öfverlemnas åt talmännen, som underteckna dem. Att genom båda Kamrarnes beslut fastställa formulär derför, synes mig deremot icke lämpligt. Om så sker, kunna vi vid hvarje riksdag emotse motioner, att detta formulär skall ändras på det ena eller andra sättet, att det skall undertecknas »underdånigt», »underdånigt» eller utan något sådant ord, och så vidare, och jag fruktar för att vi då kunna få en mängd diskussioner, som äro temligen öfverflödiga. Jag tror för min del icke att det ligger någon vigt på huru skrivelserna stiliseras, ty om än det nuvarande formuläret förändras, har detta lika litet inflytande på Konungens och Riksdagens inbördes ställning, som om Kongl. Maj:t förändrar uttrycken i sina skrivelser till Riksdagen.

*Om ändring i
formen för
Riksdagens
skrivelser till
Kongl. Maj:t.
(Forts.)*

Jag hade således helst önskat att frågan icke blifvit föremål för något Kammarens beslut, men då så skett, får jag väl underkasta mig det, men anser mig för min enskilda del böra tillkännagifva, att jag icke finner det vara skäl att deltaga i en möjligen blifvande votering, huruvida skrivelserna skola undertecknas med ordet »underdånigt» eller icke.

I detta yttrande instämde Herrar *von der Lancken, Meijer och Hammarberg.*

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats dels bifall till Utskottets förslag oförändradt, dels bifall till detsamma med den af reservanterne tillstyrkta förändring, dels ock afslag å förslaget. Herr Talmannen gaf propositioner i enlighet med dessa yrkanden samt förklarade sig anse röstöfvervigt förefinnas för reservanternes mening. Som votering begärdes, blef, sedan till kontraproposition antagits yrkandet på bifall till Utskottets förslag, en omröstningsproposition af följande lydelse uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som godkänner det af Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskott i dess Utlåtande N:o 4 framställda förslag till formulär för Riksdagens skrivelser till Kongl. Maj:t, med den förändring, att det i förslaget förekommande ordet »underdånigt» skall derifrån utgå,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

vinner Nej, har Kammaren godkändt Utskottets förevarande förslag i oförändradt skick.

Omröstningen företogs och visade 62 ja mot 35 nej; hvadan Kammaren beslutat i enlighet med ja-propositionens innehåll.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

Bevillnings-Utskottets Memorial N:o 6, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa delar af Utskottets Betänkande N:o 5 angående hvitbetssockertillverkningsafgiften;

Samma Utskotts Betänkande N:o 7, angående villkoren för tillverkning af brännvin;

Sammansatta Bevillnings- och Lag-Utskottets Betänkande N:o 1, rörande vissa delar af Kongl. Maj:ts proposition N:o 26 med förslag till ny förordning angående villkoren för tillverkning af brännvin;

Banko-Utskottets Utlåtande N:o 8, i anledning af väckta motioner om inrättande af afdelningskontor utaf Riksbanken i städerna Karlstad, Örebro, Falun, Hernösand, Kalmar, Jönköping, Sköfde, Lidköping, Venersborg och Borås; samt

Lag-Utskottets Utlåtanden:

N:o 29, i anledning af väckt motion om ändring i gällande stadgande om val af ledamot i egodelningsrätt;

N:o 30, i anledning af väckt motion om tillägg till § 25 i förordningen angående fattigvården den 9 Juni 1871;

N:o 31, i anledning af väckt motion om tillägg till § 3 i förordningen angående utvidgad näringsfrihet den 18 Juni 1864;

N:o 32 i anledning af väckt motion om tillägg till 50 § konkurslagen;

N:o 33, i anledning af väckt motion om ändring af eller förklaring öfver förordningen angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket den 29 Juni 1866, i hvad den angår skog å ecklesiastika boställen; och

N:o 34, i anledning af väckt motion om tillägg till förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 Mars 1862, samt till förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 November 1863.

§ 6.

Godkändes nedannämnda förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser, nemligen:

af *Stats-Utskottet*:

N:o 22, angående beviljade statsbidrag till vägars anläggning och förbättring, hamn- och brobyggnader samt vattenkommunikationer, äfvensom sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag;

samt af *Lag-Utskottet*:

N:o 23, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående meddelande af bestämmelser om vården och förvaltningen af Stockholms stads allmänna begravningsplatser;

N:o 24, med förslag till förordning angående tillägg till och ändring i 23 kap. Strafflagen den 16 Februari 1864;

N:o 25, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till förordning angående böter för svarandeparts uteblifvande från underrätt; och

N:o 26, om förändrad lydelse af 30 § Konkurslagen.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr <i>W. Farup</i>	under 13 dagar från och med den 30 Mars,
» <i>J. Jonasson</i> i Gullaboås	» 14 » » » 30 »
» <i>Johannes Jonson</i>	» 14 » » » 30 »
» <i>Olof Jonsson</i>	» 11 » » » 31 »
» <i>J. Sandwall</i>	» 12 » » » 31 »
» <i>J. H. Sundström</i>	» 12 » » » 31 »
» <i>C. A. Andersson</i> i Malmö	» 12 » » » 31 »
» <i>And. Persson</i>	» 12 » » » 1 April,
» <i>E. Olsson</i>	» 8 » » » 1 »
» <i>A. J. Lyth</i>	» 12 » » » 1 »
» <i>C. A. Bokström</i>	» 12 » » » 1 »
» <i>J. Andersson</i> i Lysvik	» 14 » » » 1 »
» <i>J. E. Ericsson</i> i Väsby	» 10 » » » 1 »
» <i>A. Johansson</i>	» 10 » » » 1 »
» <i>C. Persson</i>	» 10 » » » 1 »
» <i>J. Andersson</i> i Baltorp	» 8 » » » 1 »
» <i>J. Eliason</i>	» 14 » » » 2 »
» <i>A. Fredenberg</i>	» 10 » » » 3 »
» <i>Folke Andersson</i>	» 9 » » » 3 »
» <i>N. Östling</i>	» 10 » » » 3 »
» <i>J. G. Granlund</i>	» 12 » » » 3 »
» <i>Nils Petersson</i>	» 9 » » » 3 »

Herr <i>F. G. Sandwall</i>	under 9 dagar från och med den 3 April,
» <i>A. Larsson</i> i Lund	» 12 » » » 3 »
» <i>A. Th. Wallenius</i>	» 10 » » » 3 »
» <i>O. Andersson</i> i Burlöf	» 8 » » » 3 »
» <i>L. Nilsson</i> i Viby	» 8 » » » 3 »
» <i>V. N. Ekenman</i>	» 8 » » » 4 »
» <i>Olaus Olofsson</i>	» 10 » » » 4 »
» <i>C. F. Segerlind</i>	» 7 » » » 5 »
» <i>P. M. Larsson</i> i Löa	» 10 » » » 5 »
» <i>P. G. Sandberg</i>	» 12 » » » 8 »
» <i>A. L. Lewin</i>	» 5 » » » 11 »

§ 8.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 11 e. m.

In fidem

H. A. Kolmodin.